Kim Backström, Kimmo Grönlund, Topias Favorin, Kaisa Herne, Harri Jalonen,
Kaisa Kurkela, Marina Lindell, Aino Rantamäki, Lauri Rapeli, Mikko Värttö

Vaasan kansalaispaneelin raportti

STRONG
Implementing Democratic Innovations

Työryhmä

Kansalaispaneelin toteuttavat Vaasan kaupunki ja Suomen Akatemian Strategisen tutkimuksen neuvoston rahoittama STRONG-hanke (STRONG – Demokraattisten innovaatioiden implementointi). STRONG-hankkeessa ovat mukana Åbo Akademi, Tampereen yliopisto ja Vaasan yliopisto sekä Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.

Strategisen tutkimuksen ohjelmien hankkeet saavat rahoitusta strategisen tutkimuksen neuvostolta (STN), joka toimii Suomen Akatemian yhteydessä. Rahoituspäätöksen numero on 365618, 365619 ja 365620.

Tekniset tiedot:
Julkaistu Suomessa 2026
Julkaisija: STRONG – Implementing Democratic Innovations
Tampereen yliopisto, Tampere

ISBN 978-952-03-4871-7 (digi)

Taitto: Eva Aspnäs

Sisällysluettelo

Tiivistelmä 1
Miksi kansalaispaneeleja hyödynnetään? 2
Miten Vaasan kansalaispaneelin toteutettiin? 2
Kansalaispaneelin teema 4
Tutkimusasetelma 4
Tietopaketti 5
Osallistujien täyttämät kyselyt 5
Miten osallistujat rekrytoitiin? 6
Moderoidut pienryhmäkeskustelut 11
Yhteistilaisuus valtuutettujen kanssa 11
Havainnot Vaasan kansalaispaneelista 12
Mistä keskusteltiin? Miten keskustelut sujuivat? 12
Mitä kyselyistä havaittiin? 14
Lisääntyikö tieto tasa-arvosta ja yhdenvertaisuudesta? 21
Miten osallistujat kokivat kansalaispaneelin? 22
Havainnot yhteistilaisuudesta 24
Pohdintaa kansalaispaneelin merkityksestä 25
Yhteenveto 26

Tiivistelmä

Vaasan kansalaispaneelissa satunnaisotoksen (N=20 000) perusteella kutsutut vaasalaiset keskustelivat tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden teemoista 23 – 27.3.2026 käydyissä verkkokeskusteluissa. Osallistujat saivat keskustelun pohjaksi tasapuolista tietoa tasa-arvoon ja yhdenvertaisuuteen liittyvistä kysymyksistä Vaasan kaupungissa. Keskustelut käytiin pienryhmissä tehtävään koulutettujen puolueettomien moderaattorien johdolla kolmella kielellä suomeksi, ruotsiksi ja englanniksi. Myös kaikki kansalaispaneelin materiaalit laadittiin näille kolmelle kielelle.

Kansalaispaneelin osallistujat muodostivat taustoiltaan monipuolisen joukon. Vaikka korkeasti koulutetut olivat hieman yliedustettuina pienryhmäkeskusteluihin osallistuneiden joukossa, osallistujajoukko oli sukupuolen, iän ja äidinkielen suhteen monipuolinen, ja myös matalammin koulutettuja oli osallistujien joukossa kohtuullisen paljon. Rekrytoinnissa tavoiteltiin vieraskielisten yliedustusta, koska tämän ryhmän oli todettu osallistuvan yleensä muuta väestöä heikommin.

Osallistujien näkemysten selvittämiseksi heitä pyydettiin vastaamaan useisiin kyselyihin kansalaispaneelia ennen ja sen jälkeen. Tutkimusta varten osallistumiseen halukkaat jaettiin satunnaisesti kolmeen yhtä suureen hengen ryhmään. Ensimmäinen ryhmä koostui varsinaisista kansalaispaneelin osallistujista, jotka saivat postissa etukäteen tietopaketin, vastasivat kyselyihin ja keskustelivat pienryhmissä. Toinen ryhmä sai postitse tietopaketin ja vastasi kyselyihin, mutta ei osallistunut pienryhmäkeskusteluihin. Kolmas ryhmä oli kontrolliryhmä, joka ainoastaan vastasi kyselyihin.

Kyselyt osoittavat, että kansalaispaneeliin osallistuminen paransi tyytyväisyyttä demokratiaan Vaasan kaupungissa sekä lisäsi tietoa tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta koskevista kysymyksistä. Vastaajat olivat pääosin hyvin tyytyväisiä sukupuolten tasa-arvon toteutumiseen ja jokseenkin tyytyväisiä yhdenvertaisuuden toteutumiseen Vaasassa.

Suosituimpia toimenpiteitä tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistämiseksi olivat vastaajien mukaan turvallisen tilan periaatteiden ottaminen käyttöön kaupungin toimipisteissä, katuturvallisuuden parantaminen sekä kotouttamisen kokemusasiantuntijoiden kouluttaminen tukemaan maahanmuuttajien kotoutumista. Osallistujien mielipiteet muuttuivat kansalaispaneelin pienryhmäkeskustelujen seurauksena siten, että osallistujat halusivat kaupungin kouluttavan lisää kokemusasiantuntijoita sekä keskitettävän koulunkäynnin tukea kouluihin, joissa oppimistulokset ovat heikoimmat. Muissa ryhmissä vastaavaa muutosta ei tapahtunut.

Osallistujat myös kokivat kansalaispaneelin pienryhmäkeskustelunsa sopivan moniäänisiksi ja olivat kaikkiaan varsin tyytyväisiä niiden toteutukseen. Osa kansalaispaneelin osallistujista osallistuivat myös 20.4.2026 järjestettyyn tilaisuuteen, jossa he esittivät pienryhmissä muodostettuja kysymyksiä Vaasan kaupunginvaltuutetuille. Tilaisuus täydensi kansalaispaneelia ja vahvisti sen kytköstä poliittiseen päätöksentekojärjestelmään.

Miksi kansalaispaneeleja hyödynnetään?

Suomalaisessa demokraattisessa järjestelmässä kansalaisilla on mahdollisuus osallistua poliittiseen päätöksentekoon myös muutoin kuin vaaleissa äänestämällä. Kansalaisten laajempaa osallistumista voidaan perustalla muun muassa sillä, että se lisää kansalaisten kiinnostusta politiikkaan sekä vahvistaa heidän vaikutusmahdollisuuksiaan. Kansalaisten kuuleminen, osallistuminen ja vaikuttaminen päätöksentekoon voivat myös johtaa harkitumpiin päätöksiin ja lisätä päätösten hyväksyttävyyttä.

Kansalaisten osallistumismahdollisuuksista säädetään kuntalaissa sekä laissa hyvinvointialueille. Niissä mahdollisina osallistumismenetelminä mainitaan keskustelu- ja kuulemistilaisuudet sekä kuntalaisraadit, jotka perustuvat puntaroivan demokratian periaatteille. Puntaroivassa demokratiassa päätöksentekoa edeltää yhdenvertainen ja toisia kunnioittava tietopohjainen keskustelu, jossa omat näkökannat perustellaan ja muita kuunnellaan.[1] Erilaisten näkökulmien kuuleminen voi vähentää vastakkainasettelua lisäämällä kansalaisten tietoa ja ymmärrystä eri näkökantoja kohtaan.[2]

Puntaroivan demokratian periaatteille perustuvia menetelmiä kutsutaan yleisesti puntaroiviksi kansalaiskeskusteluiksi. Niissä satunnaisotannalla valittu joukko kansalaisia saa asiantuntijatietoa ja keskustelee moderoiduissa pienryhmissä muodostaakseen harkitun kansalaismielipiteen keskusteltavasta kysymyksestä. Satunnaisotannan hyödyntäminen osallistujien valinnassa on tärkeää siitä syystä, että näin saavutetaan moniääninen osallistujajoukko.

Kansalaispaneelia ennen tai sen aikana osallistujille tarjotaan tasapuolista tietoa käsiteltävistä teemoista, jotta osallistujat voivat käydä keskustelua tietoperusteisesti. Keskustelut käydään pienryhmissä, joissa keskustelua ohjaavat tehtävään koulutetut moderaattorit. Moderaattorien tehtävänä on varmistaa, että kaikilla keskustelijoilla on mahdollisuus osallistua keskusteluun eikä kukaan hallitse liikaa keskustelua.

Puntaroivan kansalaiskeskustelun malleja ovat esimerkiksi kansalaisraadit, kansalaispaneelit ja kansalaisparlamentti. Erilaiset mallit eroavat toisistaan osallistujamäärän, keston ja lopputuloksen mukaan. Suomessa kansalaispaneeleita ovat järjestäneet viime vuosien aikana pääasiassa hyvinvointialueet ja kunnat. Tällä hetkellä yleistymässä ovat pysyvät kansalaispaneelit, jotka voivat käsitellä toimikautensa aikana useita eri kysymyksiä. Vuonna 2026 pysyvä kansalaispaneeli on käytössä Jyväskylässä ja Turussa.

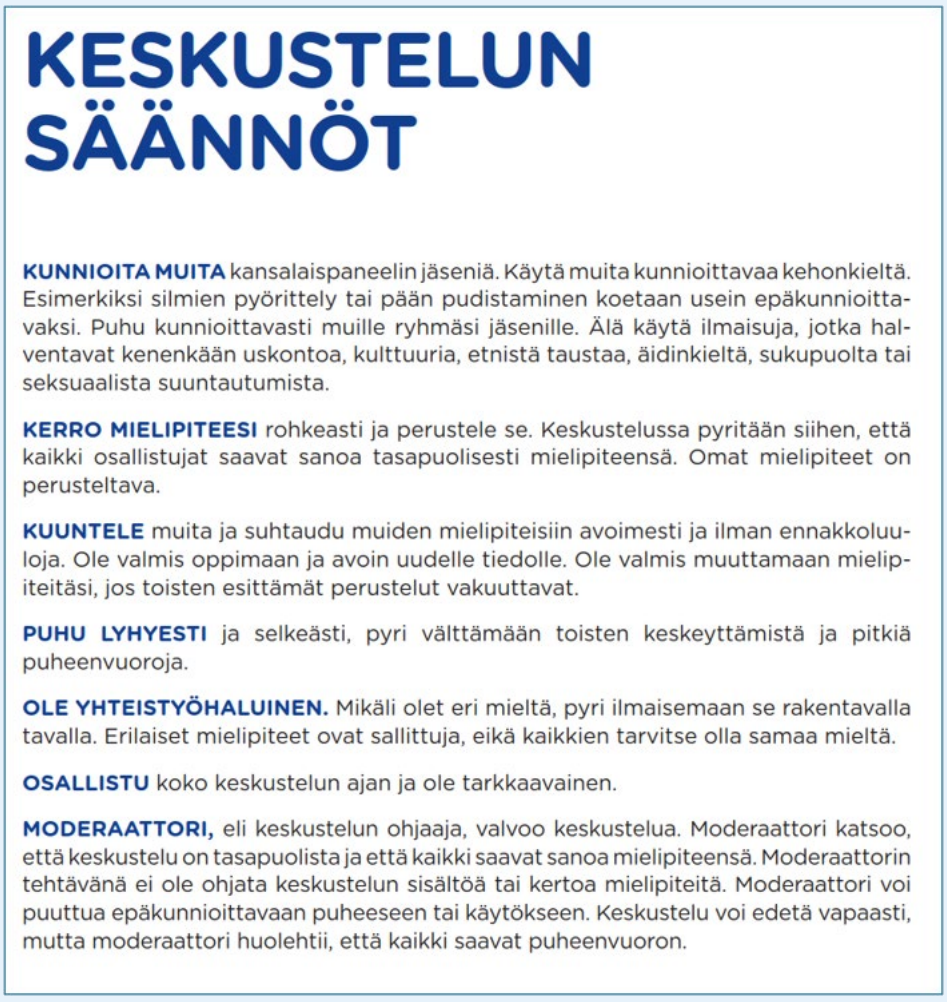
Miten Vaasan kansalaispaneelin toteutettiin?

Vaasan kansalaispaneelissa satunnaisotoksen (N=20 000) perusteella kutsutut vaasalaiset keskustelivat tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden teemoista 23 – 27.3.2026 käydyissä verkkokeskusteluissa. Osallistujat saivat keskustelun pohjaksi tasapuolista tietoa tasa-arvoon ja yhdenvertaisuuteen liittyvistä kysymyksistä Vaasassa ja kaupungin jo aiemmin toteuttamista toimenpiteistä tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden parantamiseksi. Kansalaispaneelin tietopaketti lähetettiin osallistujille etukäteen painettuna, joten se oli heidän käytettävissään koko keskustelun ajan.

1 Grönlund, K., Herne, K., Jäske, M., & Värttö, M. (2021). Opas kansalaispaneelin järjestämiseen kunnissa.
2 Setälä, M., Kulha, K., Värttö, M., & Taskinen, M. (2022). Puntaroivat kansalaiskeskustelut suomalaisen demokratian vahvistajina.

Keskustelut käytiin noin 6-12 (keskiarvo=9) hengen pienryhmissä, ja kukin ryhmä keskusteli noin kolmen tunnin ajan. Pienryhmäkeskustelut ajoittuivat päiväsaikaan (09.30–12.30 tai 14.00–17.00) tai ilta-aikaan (17.00–20.00). Pienryhmiä oli yhteensä kymmenen ja osallistujia 92. Keskustelut käytiin verkkokeskusteluina Teams-ohjelman välityksellä. Pienryhmäkeskusteluja käytiin kolmella kielellä, suomeksi, ruotsiksi ja englanniksi. Osallistujat saivat etukä-teen ilmoittaa, millä kielellä he olivat halukkaita keskustelemaan. Myös kaikki osallistujille toimitettavat materiaalit oli laadittu kolmelle kielelle.

Keskusteluita ohjasi puolueeton ja tehtävään koulutettu moderaattori, joka huolehti siitä, että pienryhmissä noudatettiin osallistujille etukäteen jaettuja keskustelun sääntöjä (Kuvio 1). Moderaattori piti huolen myös siitä, että puheenvuorot jakautuivat kohtuullisen tasaisesti, että keskustelu pysyi kansalaispaneelin teemassa ja että ryhmissä noudatettiin keskustelujen aikataulua.

Kuvio 1. Keskustelun säännöt.

Osallistujat vastasivat kahteen kyselyyn ennen pienryhmäkeskusteluja ja yhteen niiden jälkeen. Kyselyissä kartoitettiin tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta koskevia mielipiteitä ja muita yhteiskunnallisia asenteita.

Pienryhmäkeskustelujen lisäksi kansalaispaneelin osallistujat saivat kutsun 20.4.2026 järjestettyyn tilaisuuteen, johon kutsuttiin myös Vaasan kaupunginvaltuutettuja. Osallistujat esittivät valtuutetuille kysymyksiä tasa-arvoon ja yhdenvertaisuuteen liittyvistä teemoista. Kysymykset oli laadittu etukäteen pienryhmissä. Tilaisuudessa kerrottiin osallistujille ja valtuutetuille myös kansalaispaneelin alustavia tuloksia.

Kansalaispaneelin teema

Kansalaispaneelin avulla Vaasan kaupunki saa päätöksenteon tueksi puntaroituun keskusteluun perustuvaa tietoa kaupunkilaisten näkemyksistä tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden teemoihin. Kaupungin viranhaltijat hyödyntävät kansalaispaneelin tuloksia Vaasan tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelman (2026–2029) valmistelussa. Lisäksi tulokset ovat käytettävissä, kun Vaasan kaupunginvaltuusto päättää tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelmasta.

Tasa-arvo ja yhdenvertaisuus on aiheena hyvin laaja, eikä kansalaispaneelissa ollut siksi mahdollista käsitellä kaikkia siihen liittyviä näkökulmia. Kansalaispaneelia valmistellut työryhmä rajasi kansalaispaneelin käsittelemään kolmea tasa-arvoon ja yhdenvertaisuuteen liittyvää teemaa, jotka katsottiin erityisen tärkeiksi:

1. Alueellinen yhdenvertaisuus, erityisesti pienituloisten asema
2. Sukupuolten tasa-arvo
3. Ulkomaalaistaustaisten ihmisten yhdenvertainen kohtelu

Kansalaispaneelin tietopaketti oli laadittu siten, että se käsitteli näitä teemoja. Pienryhmäkeskusteluissa moderaattorin tehtävänä oli huolehtia, että kaikki kolme teemaa tulevat keskusluissa käsitellyiksi.

Tutkimusasetelma

Kansalaispaneelissa toteutettiin myös tutkimusasetelma, jonka avulla hankkeen tutkijat selvittävät tiedon ja keskustelun vaikutusta osallistujien mielipiteen muodostukseen. Tätä varten osallistumiseen halukkaat jaettiin satunnaisesti kolmeen yhtä suureen 150 hengen joukkoon. Tavoitteena oli saada 100 henkilöä kuhunkin joukkoon, 150 henkilöä sai kutsun, koska aikaisempien tutkimusten perusteella tiedetään, että merkittävä osa kutsun saaneista jättää osallistumatta. Yliotannasta huolimatta jäätiin kussakin ryhmässä jonkin verran 100 hengen tavoitteesta.

Ensimmäinen joukko koostui kansalaispaneelin osallistujista, he saivat postissa etukäteen tietopaketin, vastasivat kolmeen kyselyyn ja keskustelivat pienryhmissä. Toinen joukko sai postitse tietopaketin ja vastasi kolmeen kyselyyn, mutta tämän ryhmän jäsenet eivät osallistuneet pienryhmäkeskusteluihin. Kolmas joukko oli kontrolliryhmä, joka ainoastaan vastasi kolmeen kyselyyn (Taulukko 1).

Taulukko 1. Tutkimusasetelma.

	Tietopaketti ja pienryhmäkeskustelu	**Vain tietopaketti**	**Kontrolliryhmä (ei tietopakettia eikä keskustelua)**
N	92	106	82

Tutkimusasetelman tarkoituksena oli selvittää, eroaako mielipiteenmuodostus joukossa, joka saa tietoa ja keskustelee, siitä joukosta, joka saa pelkästään tietoa. Kontrolliryhmän tarkoituksena oli kontrolloida julkisessa mielipiteessä mahdollisesti tapahtuvaa muutosta kyselyjen teettämisen välisenä aikana. Oletuksena oli, että kontrolliryhmässä ei tapahdu mielipiteen muutoksia. Pienryhmäkeskusteluihin osallistuvat saivat palkkioksi 50 euron lahjakortin, tietopaketin saaneet 20 euron lahjakortin ja kontrolliryhmän jäsenet 10 euron lahjakortin, jos he vastasivat kaikkiin heille lähetettyihin kyselyihin.

Tietopaketti

Kansalaispaneeliin osallistujille tarjottiin tietoa paneelin teemasta tietopaketin avulla. Tietopaketin laativat STRONG-hankkeen tutkijat yhdessä Vaasan kaupungin kanssa. Se laadittiin samasisältöisenä suomeksi, ruotsiksi ja englanniksi. Tietopaketin tarjosi osallistujille tasapuolista, puolueetonta ja taustoitettua tietoa tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden teemoista.

Ensinnäkin tietopaketti kuvasi, mistä kaupungin toteuttamassa yhdenvertaisuus- ja tasoarvosuunnitelmassa on kyse. Tietopaketti esitteli lyhyesti kansalaispaneelin teemat eli **1) alueellisen yhdenvertaisuuden ja pienituloisten aseman, 2) sukupuolten tasa-arvon ja 3) ulkomaalaistaustaisten ihmisten yhdenvertaisen kohtelun.** Lisäksi tietopaketti määritti keskeisiä yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon käsitteitä, eli sukupuolten välisen tasa-arvon, yhdenvertaisuuden, positiivisen erityiskohtelun (eli positiivisen syrjinnän) sekä syrjinnän käsitteet.

Tietopaketti esitteli lyhyesti myös tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta koskevan lainsäädännöllisen perustan, jäsensi paneelin kolme teemaa Vaasan paikallisina kysymyksinä sekä esitteli Vaasassa aiemmin tehdyt toimipiteet tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistämiseksi.

Lopuksi tietopaketti esitteli kansalaispaneelin puntaroivaa keskustelua koskevat säännöt sekä tarjosi tietoa paneelin toteutuksen periaatteista ja käytänteistä, kuten satunnaisotannasta, osallistujien tiedonsaannista, tulosten hyödyntämisestä kaupungin päätöksenteossa sekä käytännön toteutuksesta.

Osallistujien täyttämät kyselyt

Osallistujia pyydettiin vastaamaan useisiin kyselyihin kansalaispaneelia ennen ja sen jälkeen. Kyselyt toteutettiin verkossa QuestionPro-ohjelman avulla. Verkkolinkki ensimmäiseen kyselyyn (t1) lähetettiin satunnaisotannassa valitulle otokselle kansalaispaneelin kutsun mukana. Kyselyssä tiedusteltiin vastaajan halukkuutta osallistua kansalaispaneelin pienryhmäkeskusteluihin. Lisäksi vastaajilta kysyttiin muun muassa mielipidettä tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden toteutumisesta Vaasassa sekä erilaisia taustatietoja.

Linkki toiseen kyselyyn (t2) lähettiin sellaisille vastaajille, jotka olivat esittäneet kiinnostuksensa osallistua kansalaispaneeliin tai siihen liittyvään tutkimukseen. Kyselyssä tiedusteltiin muun muassa vastaajien näkemyksiä erilaisiin arvovalintoja koskeviin kysymyksiin, luottamusta eri yhteiskunnallisiin instituutioihin sekä tyytyväisyyttä demokratian toimivuuteen Suomessa sekä Vaasan kaupungissa.
Kolmas kysely (t3) suoritettiin pian kansalaispaneelin pienryhmäkeskusteluiden jälkeen. Kyselyssä vastaajat pääsivät esittämään näkemyksensä keskusteluiden tasapuolisuudesta sekä paneelin järjestelyiden sujuvuudesta. Kyselyssä oli myös useita jo kahdessa ensimmäisessä kyselyssä olleita kysymyksiä. Kysymällä samoja kysymyksiä ennen ja jälkeen paneelin saadaan tietoa siitä, miten osallistujien mielipiteet mahdollisesti muuttuvat kansalaispaneelin pienryhmäkeskusteluihin osallistumisen sekä tietopakettiin tutustumisen seurauksena.

Paneelia ennen (t1 ja t2) ja jälkeen (t3) suoritetuissa kyselyissä tiedusteltiin myös vastaajien mielipidettä seitsemästä erilaisesta tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta koskevasta toimenpiteestä. Lisäksi heitä pyydettiin esittämään erikseen mielipiteensä kahteen Vaasan kaupungin palveluita koskevaan väittämään sekä perustelemaan vastauksensa. Näin haluttiin selvittää, millainen vaikutus puntaroivalla keskustelulla ja tiedon saamisella on vastaajien kykyyn perustella näkemyksiään.

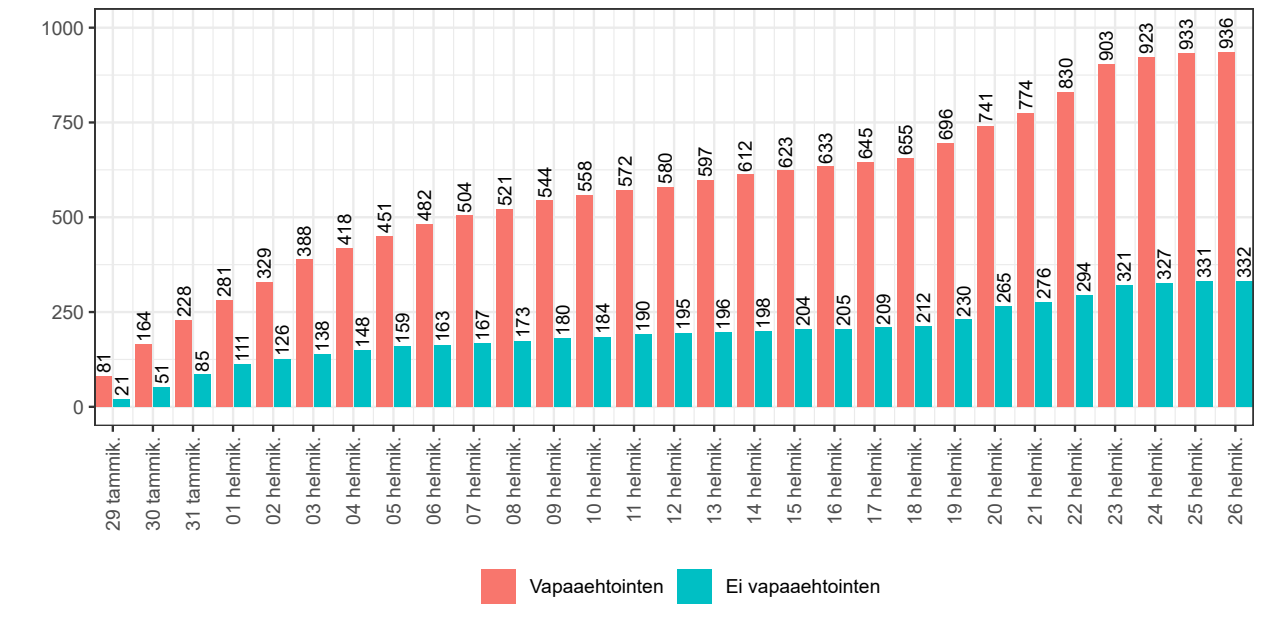
Neljäs kysely (t4) toteutettiin kansalaispaneelin osallistujien ja valtuutettujen yhteistilaisuuden jälkeen. Kyselyssä tilaisuuteen osallistuneilta kysyttiin näkemyksiä tilaisuuden järjestelyistä, valtuutettujen vastauksista osallistujien kysymyksiin sekä odotuksia siitä, millainen vaikutus paneelin tuloksilla tulee olemaan Vaasan kaupungin tulevaan tasa-arvo ja yhdenvertaisuussuunnitelmaan.

Miten osallistujat rekrytoitiin?

Osallistujat rekrytoitiin kutsukirjeillä, jotka postitettiin 20 000 satunnaisesti valitulle 18–84-vuotiaalle vaasalaiselle. Otos tilattiin Digi- ja väestötietovirastolta, ja se ositettiin äidinkielen ja iän perusteella, jotta voitiin ottaa huomioon erot osallistumishalukkuudessa. Otoksessa olivat yliedustettuna vanhemmat ikäryhmät sekä muut kuin suomea- tai ruotsia äidinkielenään puhuvat.

Otokseen osuneille vaasalaisille lähetettiin kutsukirje, jossa kuvattiin kansalaispaneeli ja pyydettiin vastaamaan verkkokyselyyn, jossa vastaaja pystyi ilmoittamaan mahdollisen kiinnostuksena kansalaispaneeliin osallistumiseen. Vastaajia pyydettiin antamaan sähköpostiosoitteensa mahdollista myöhempää yhteydenottoa varten. Kyselyyn oli mahdollista vastata ajalla 29.1.–26.2.2026. Helmikuun puolivälissä postitettiin muistutus satunnaisesti valitulle 10 000 henkilön joukolla, joka ei ollut vielä vastannut kyselyyn. Myös muistutusotos ositettiin iän ja äidinkielen mukaan.

Yhteensä 1 268 henkilöä vastasi ensimmäiseen kyselyyn, mikä vastaa 6,3 prosentin vastaus-astetta. Vastaajista 936 (73,8 %) ilmoittautui vapaaehtoisiksi osallistumaan kansalaispaneeliin. Niiden joukossa, jotka eivät ilmoittautuneet vapaaehtoisiksi, yleisin ilmoitettu syy oli se, että ajankohta ei sopinut (51,9 %). Kuviossa 2 kuvataan osallistujamäärän kehitys rekrytointikyselyn ja muistutuksen perusteella.

Kuvio 2. Vapaaehtoisten ja ei-vapaaehtoisten määrän kehitys rekrytointikyselyn perusteella.

Rekrytointijakson päätyttyä vapaaehtoisten joukosta arvottiin 450 henkilöä kolmeen eri kokeelliseen joukkoon (150 henkilöä per joukko). Arvonta toteutettiin määrittelemällä vapaaehtoisten joukosta, millä kielellä he olivat halukkaita keskustelemaan ja mihin ajankohtiin he voisivat osallistua. Keskustelukieli määriteltiin monivalintakysymyksellä, jonka vastausvaihtoehdot olivat suomi, ruotsi ja englanti. Lisäksi vapaaehtoiset saivat monivalintakysymyksessä kertoa, mitkä tarjotuista ajankohdista sopisivat heidän osallistumiselleen.

Seuraavassa vaiheessa osallistujat arvottiin pienryhmiin. Kansalaispaneelissa toteutettiin neljä suomenkielistä, kolme ruotsinkielistä ja kolme englanninkielistä pienryhmää. Kun pienryhmän kieli oli määritelty, arvottiin osallistujat niiden vapaaehtoisten joukosta, jotka olivat ilmoittaneet voivansa keskustella kyseisellä kielellä kyseisenä ajankohtana. Lisäksi vapaaehtoisten joukossa esiintyvien koulutustasoon liittyvien vinoumien korjaamiseksi osallistujien arvontaa ositettiin siten, että 40 prosentilla valituista oli korkeakoulututkinto ja 60 prosentilla ei ollut korkeakoulututkintoa. Kuhunkin pienryhmään arvottiin 15 osallistujaa. Tavoitteena oli muodostaa kymmenen hengen pienryhmät, ja 15 osallistujaa valittiin siksi, että ennalta tiedetään osan jättäytyvän pois vielä ilmoittautumisen jälkeen.

Esimerkki pienryhmiin jakamisesta: Ensin arvottiin, mihin kymmenestä pienryhmästä osallistujat valittaisiin, tässä esimerkissä kyseessä on tiistai 23.3. klo 17.00–20.00. Tämän jälkeen arvottiin keskustelukieleksi englanti. Seuraavaksi arvottiin 9 henkilöä, jotka olivat rekrytointikyselyssä ilmoittaneet voivansa keskustella englanniksi ja pystyvänsä osallistumaan kyseisenä ajankohtana, ja joilla ei ollut korkeakoulututkintoa. Vastaavasti arvottiin 6 henkilöä, joilla oli korkeakoulututkinto. Tämän jälkeen nämä 15 henkilöä poistettiin vapaaehtoisten joukosta.

Kun 150 henkilöä oli arvottu pienryhmiin, arvottiin jäljelle jääneiden vapaaehtoisten joukosta 150 henkilöä vain tietopaketin saaneeseen joukkoon ja 150 henkilöä kontrolliryhmään. Jotta jakautuminen vastaisi kansalaispaneelin pienryhmäkeskusteluihin osallistuvien ryhmää, käytettiin ositettua otantaa siten, että 40 prosentilla valituista oli korkeakoulututkinto ja 60 prosentilla ei ollut korkeakoulututkintoa.

Vastaajille kerrottiin toisen kyselyn lähettämisen yhteydessä, olivatko he tulleet valituiksi pienryhmäkeskusteluihin vai eivät. Niille, jotka olivat ilmoittautuneet vapaaehtoisiksi mutta joita ei valittu mihinkään kolmesta joukosta (pienryhmäkeskustelu, tietopaketti, kontrolliryhmä), ilmoitettiin sähköpostitse, ettei heitä tällä kertaa valittu osallistujiksi. Samalla heille annettiin mahdollisuus ilmoittaa kiinnostuksensa saada Vaasan kaupungilta tietoa tulevista kansalaisosallistumisen muodoista. Myös ne henkilöt, jotka olivat rekrytointikyselyssä ilmoittaneet, etteivät voineet osallistua kansalaispaneeliin, saivat tämän mahdollisuuden.

Taulukko 2. Osallistujat koeasetelman kolmessa eri joukossa taustamuuttujien mukaan, vertailu kaikkiin Vaasan asukkaisiin.

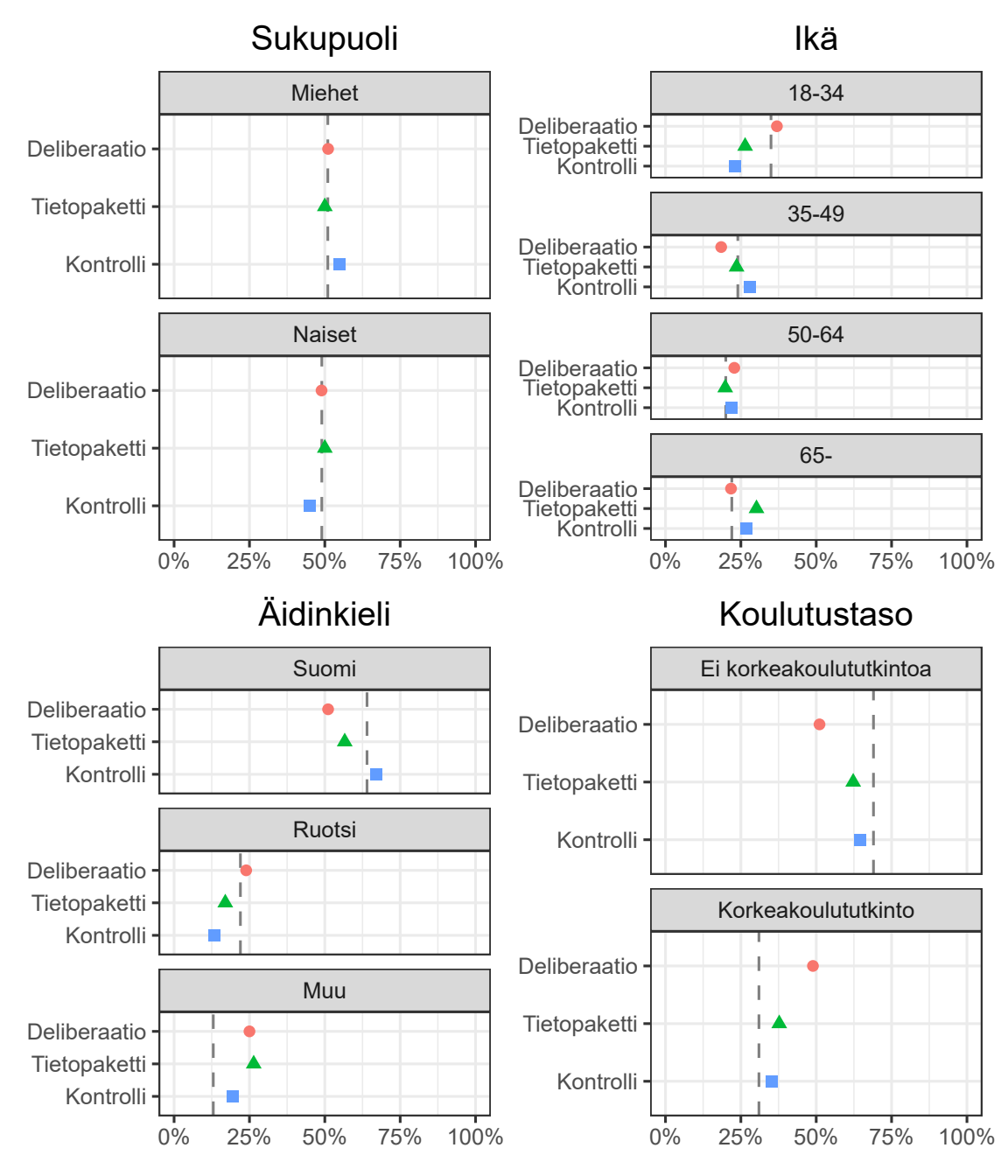
n (%)	Pienryhmäkeskustelu N = 92	Tietopaketti N = 106	Kontrolli N = 82	Yhteensä N = 280	Vaasa
Sukupuoli					
Mies	47 (51 %)	53 (50 %)	45 (55 %)	145 (52 %)	51 %
Nainen	45 (49 %)	53 (50 %)	37 (45 %)	135 (48 %)	49 %
Ikä					
18–34	34 (37 %)	28 (26 %)	19 (23 %)	81 (29 %)	35 %
35–49	17 (18 %)	25 (24 %)	23 (28 %)	65 (23 %)	24 %
50–64	21 (23 %)	21 (20 %)	18 (22 %)	60 (21 %)	20 %
65–84	20 (22 %)	32 (30 %)	22 (27 %)	74 (26 %)	22 %
Äidinkieli					
Suomi	47 (51 %)	60 (57 %)	55 (67 %)	162 (58 %)	64 %
Ruotsi	22 (24 %)	18 (17 %)	11 (13 %)	51 (18 %)	22 %
Muu	23 (25 %)	28 (26 %)	16 (20 %)	67 (24 %)	13 %
Koulutustaso					
Ei korkeakoulutusta	47 (51 %)	66 (62 %)	53 (65 %)	166 (59 %)	69 %
Korkeakoulutus	45 (49 %)	40 (38 %)	29 (35 %)	114 (41 %)	31 %

Taulukko 3. Pienryhmäkeskusteluihin osallistuneiden taustamuuttujat ryhmittäin.

n (%)	**Ryhmä 1 suomi N = 11**	**Ryhmä 2 suomi N = 11**	**Ryhmä 3 englanti N = 10**	**Ryhmä 4 ruotsi N = 7**	**Ryhmä 5 ruotsi N = 8**	**Ryhmä 6 englanti N = 12**	**Ryhmä 7 suomi N = 9**	**Ryhmä 8 ruotsi N = 9**	**Ryhmä 9 englanti N = 6**	**Ryhmä 10 suomi N = 9**	**Yhteensä N = 92**
Sukupuoli											
Mies	7 (64 %)	6 (55 %)	5 (50 %)	5 (71 %)	5 (63 %)	4 (33 %)	4 (44 %)	2 (22 %)	4 (67 %)	5 (56 %)	47 (51 %)
Nainen	4 (36 %)	5 (45 %)	5 (50 %)	2 (29 %)	3 (38 %)	8 (67 %)	5 (56 %)	7 (78 %)	2 (33 %)	4 (44 %)	45 (49 %)
Ikä											
18–34	1 (9,1 %)	2 (18 %)	6 (60 %)	4 (57 %)	4 (50 %)	9 (75 %)	1 (11 %)	2 (22 %)	3 (50 %)	2 (22 %)	34 (37 %)
35–49	2 (18 %)	3 (27 %)	3 (30 %)	0 (0 %)	1 (13 %)	2 (17 %)	0 (0 %)	2 (22 %)	3 (50 %)	1 (11 %)	17 (18 %)
50–64	2 (18 %)	2 (18 %)	0 (0 %)	2 (29 %)	1 (13 %)	1 (8,3 %)	6 (67 %)	2 (22 %)	0 (0 %)	5 (56 %)	21 (23 %)
65–84	6 (55 %)	4 (36 %)	1 (10 %)	1 (14 %)	2 (25 %)	0 (0 %)	2 (22 %)	3 (33 %)	0 (0 %)	1 (11 %)	20 (22 %)
Äidinkieli											
Suomi	11 (100 %)	8 (73 %)	3 (30 %)	1 (14 %)	2 (25 %)	3 (25 %)	8 (89 %)	3 (33 %)	1 (17 %)	7 (78 %)	47 (51 %)
Ruotsi	0 (0 %)	2 (18 %)	0 (0 %)	5 (71 %)	6 (75 %)	2 (17 %)	1 (11 %)	5 (56 %)	0 (0 %)	1 (11 %)	22 (24 %)
Muu	0 (0 %)	1 (9,1 %)	7 (70 %)	1 (14 %)	0 (0 %)	7 (58 %)	0 (0 %)	1 (11 %)	5 (83 %)	1 (11 %)	23 (25 %)
Koulutustaso											
Ei korkeakoulutusta	7 (64 %)	5 (45 %)	5 (50 %)	5 (71 %)	3 (38 %)	7 (58 %)	5 (56 %)	5 (56 %)	2 (33 %)	3 (33 %)	47 (51 %)
Korkeakoulutus	4 (36 %)	6 (55 %)	5 (50 %)	2 (29 %)	5 (63 %)	5 (42 %)	4 (44 %)	4 (44 %)	4 (67 %)	6 (67 %)	45 (49 %)

Ryhmäjaon jälkeen osa osallistujista peruutti osallistumisensa. Mahdollisuuksien mukaan ne henkilöt, jotka oli alun perin osoitettu pienryhmäkeskusteluun mutta joille tuli este osallistua omaan pienryhmäänsä, siirrettiin toiseen pienryhmään. Muussa tapauksessa heidät siirrettiin vain tietopakein saaneiden joukkoon. Osallistujat eri joukkoihin ja pienryhmiin on esitetty Taulukoissa 2 ja 3 taustamuuttujien mukaan.

Kuvio 3 vertaa osallistujia Vaasan väestöön sukupuolen, iän, äidinkielen ja koulutustason mukaan. Kuviosta havaitaan, että sukupuolijakauma noudattaa hyvin väestöjakaumaa. län osalta pienryhmäkeskusteluihin osallistuneiden joukossa jakauma vastaa myös hyvin väestöjakaumaa, kun taas tietopaketti- ja kontrolliryhmissä nuoret ovat jonkin verran aliedustettuina. Äidinkielen osalta muut kuin suomen- tai ruotsinkieliset ovat yliedustettuina. Lisäksi erityisesti pienryhmäkeskusteluihin osallistuneiden joukossa korkeakoulututkinnon suorittaneet ovat yliedustettuina.

Kuvio 3. Osallistujien vertailu taustamuuttujien suhteen koeasetelman kolmessa eri ryhmässä.

Rekrytoinnissa tavoiteltiin vieraskielisten yliedustusta, koska Vaasan kaupunki oli kiinnostunut tämän väestönosan mielipiteistä. Vaikka korkeasti koulutetut olivat hieman yliedustettuina pienryhmäkeskusteluihin osallistuneiden joukossa, voidaan sanoa, että osallistujajoukko oli sukupuolen, iän ja äidinkielen suhteen monipuolinen, ja myös matalammin koulutettuja oli osallistujien joukossa kohtuullisen paljon.

Moderoidut pienryhmäkeskustelut

Kansalaispaneelin pienryhmäkeskustelut toteutettiin verkossa Teams-alustalla. Ryhmistä neljä järjestettiin suomeksi, kolme ruotsiksi ja kolme englanniksi, joten kansalaispaneeliin pystyi osallistumaan näistä kielistä sillä, jota kukin itse koki luontevaksi käyttää. Kielijaon tarkoituksena oli mahdollistaa suomea ja ruotsia äidinkielenään puhuvien ohella myös huonommin suomea tai ruotsia puhuvan väestön osallistuminen pienryhmäkeskusteluihin. Joitakin vieraskielisiä osallistui keskusteluihin myös suomeksi tai ruotsiksi, ja samoin englanninkielisissä ryhmissä oli mukana suomea tai ruotsia äidinkielenään puhuvia ihmisiä.

Jokainen keskustelija osallistui yhteen pienryhmäkeskusteluun. Pienryhmässä oli aina paikalla moderaattori ja tekninen moderaattori. Moderaattori jakoi keskustelun puheenvuorot ja piti huolen siitä, että kolme kansalaispaneelin alateemaa tulivat käsitellyiksi keskustelun aikana. Moderaattori ei kuitenkaan itse osallistunut keskusteluun tai ottanut kantaa keskustelijoiden esittämiin ajatuksiin. Moderaattorin mahdollisuudet ohjata keskustelun suuntaa olivat tarkoituksella rajalliset, joten osallistujien omat ajatukset liikuttivat keskustelua eteenpäin ja ohjasivat sitä, mistä tarkalleen ottaen puhuttiin.

Käytännössä pienryhmäkeskustelut rajautuivat kolmeen kansalaispaneelissa käsiteltävään tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden alateemaan, joista Vaasan kaupunki halusi erityisesti kerätä kuntalaisten ajatuksia. Osallistujille lähetettiin ennen keskusteluita näitä yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon teemoja koskeva tietopaketti, joka sisälsi tietoa aiheeseen liittyvistä käsitteistä ja yhtäältä sekä Vaasassa ilmenneistä ongelmista että toisaalta aiemmin tehdyistä toimenpiteistä tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistämiseksi. Tietopaketin tarkoitus oli keskustelun aihepiirien suuntaamisen ohella herätellä osallistujia pohtimaan kansalaispaneelin teemoja jo ennen pienryhmäkeskustelua ja helpottaa siten itse keskusteluun osallistumista.

Kukin Teams-kokous kesti kolmen tunnin ajan, ja siitä ajasta osallistujalähtöiseen keskusteluun oli varattu aikaa noin kaksi tuntia. Keskustelun lomassa pidettiin 15 minuutin tauko. Tilaisuuden viimeisen puolituntisen aikana osallistujat muotoilivat Vaasan kaupunginvaltuutetuille kysymyksiä 20.4.2026 järjestettyyn tilaisuuteen Vaasan valtuustosalissa. Pienryhmässä oli paikalla myös tekninen moderaattori, joka auttoi osallistujia mahdollisissa teknisissä haasteissa ennen keskustelua ja sen aikana. Lisäksi osallistujille tarjottiin ennen keskusteluita ohjeita Teamsin käyttöön ja mahdollisuus testata Teamsin käyttöä. Pienryhmien osallistujilla oli verrattain vähän teknisiä haasteita – vain yksi henkilö joutui kesken kaiken vetäytymään keskustelusta teknisten ongelmien takia.

Yhteistilaisuus valtuutettujen kanssa

Pienryhmäkeskusteluiden lopuksi osallistujat miettivät kysymyksiä, joita he haluaisivat kysyä kaupunginvaltuutetuilta. Jokaista ryhmää ohjeistettiin laatimaan kolme kysymystä sekä valitsemaan keskuudestaan yhden osallistujan, jonka tehtävänä oli esittää kysymykset valtuutetuille 20.4. järjestetyssä valtuutettujen ja kansalaispaneelin osallistujien yhteistilaisuudessa. Tilaisuudessa oli läsnä 26 kansalaispaneelin osallistujaa ja 12 valtuutettua, jotka edustivat kaikkia valtuustossa vaikuttavia puolueita.
Tutkimusryhmän jäsenet valitsivat kultakin pienryhmältä yhden kysymyksen, jonka ryhmän edustajaa toivottiin esittävän tilaisuudessa (Ks. liite 1.). Näin pyrittiin välttämään kysymysten päällekkäisyys. Kysymykset lähetettiin valtuutetuille noin viikkoa ennen tilausuutta, jotta heillä olisi aikaa valmistautua kysymyksiin.

Tilaisuuden aluksi tutkimusryhmän jäsenet Kaisa Herne ja Marina Lindell esittivät kansalaispaneelin yhteydessä laadittujen kyselyiden tuloksia. Tämän jälkeen pienryhmiä edustavat osallistujat esittivät vuorotellen kysymyksensä valtuutetuille. Jokaista kysymystä kohti 2–3 valtuutettua ehti esittämään oman vastauksensa. Kaikkiaan tilaisuudessa ehdittiin käsittelemään yhdeksän kysymystä. Yhden ryhmän kysymys sivuutettiin, koska kukaan ryhmän jäsenistä ei osallistunut tilaisuuteen. Tilaisuutta ei nauhoitettu, mutta kaksi tutkimusryhmän jäsentä teki muistiinpanoja valtuutettujen vastauksista. Karkeasti ottaen vastauksissa korostui se, mitä kaupunki on jo tehnyt tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden parantamiseksi sekä kolmannen sektorin merkitys toimijana tasa-arvo- ja yhdenvertaisuuskysymyksissä. Toisaalta valtuutetut myös tunnistivat monia keskustelijoiden esiin nostamia ongelmia.

Tilaisuuden tavoitteena oli vahvistaa yhteyttä poliitikkojen ja panelistien välillä ja myös luoda painetta paneelin tulosten huomioimiseen tulevassa tasa-arvo ja yhdenvertaisuussuunnitelmassa. Tämän tyyppistä kansalaispaneelin osallistujien ja poliitikkojen yhteistä tilaisuutta ei ole aiemmin Suomessa kokeiltu, joten kokeilu antoi tietoa vastaavien menetelmien hyödyntämisestä myös tulevaisuudessa.

Valtuutetut ja osallistujat yhteisessä tilaisuudessa Vaasan valtuustosalissa 20.4.2026

Havainnot Vaasan kansalaispaneelista

Mistä keskusteltiin? Miten keskustelut sujuivat?

Arvioimme keskustelujen sisältöä pienryhmäkeskusteluja ohjanneiden moderaattorien muistiinpanojen perusteella. Moderaattorit täyttivät kunkin pienryhmäkeskustelun päätyttyä lyhyen lomakkeen, jossa he kuvasivat keskustelujen sisältöä, keskustelun tasapuolisuutta pienryhmässä ja yhteistilaisuudessa esitettyjen kysymysten muotoilua ryhmässä.

Keskusteluissa tarkasteltiin tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta useista näkökulmista. Keskusteluista nousseet teemat liittyivät sekä rakenteellisiin kysymyksiin että sosiaalisiin ja kulttuurisiin ulottuvuuksiin. Tunnistimme moderaattorien koosteista kolme läpileikkaavaa teemaa, jotka liittyivät **alueelliseen yhdenvertaisuuteen ja eriytymiseen, monikulttuurisuuteen ja -kielisyyteen**, sekä **taloudelliseen eriarvoisuuteen ja työllisyyteen**.

Keskustelussa korostui **tarve vahvistaa alueellista yhdenvertaisuutta ja ehkäistä eriytymistä.** Alueellinen eriarvoistuminen nähtiin erityisesti rakenteellisena kysymyksenä, johon vaikuttavat esimerkiksi asuntopolitiikka, julkisen liikenteen kattavuus sekä julkisten palvelujen saatavuus. Asuntopolitiikan osalta erityisesti kohtuuhintaisen asumisen lisääminen, asuntokannan monipuolistaminen sekä opiskelijoiden asumisen parantaminen nousivat esille. **Julkisen liikenteen rooli** alueellisen yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon edistämisen välineenä nähtiin merkittävänä, sillä toimiva julkinen liikenne parantaa esimerkiksi julkisten palveluiden saavutettavuutta. Julkinen liikenne nostettiinkin esille puolessa ryhmistä. Alueellinen eriytyminen herätti huolta myös ilmapiirin turvattomuuden ja sosiaalisten ongelmien näkökulmasta, etenkin tietyillä alueilla.

Toinen keskeinen teema liittyi monikulttuurisuuteen ja -kielisyyteen. **Rasismi ja etninen syrjintä** nousivat esille useissa puheenvuoroissa. Alueen monikielisyys, kielivaatimukset ja muut kielelliset haasteet nähtiin ongelmallisina yhdenvertaisuuden näkökulmasta. Kotimaisten kielten opettaminen onkin tärkeää kotoutumisen tukemisessa. Monikulttuurisuus, kulttuurinen ymmärrys ja perhekeskeisyys taas nostettiin esille tärkeänä näkökulmana alueelle sitoutumisen näkökulmasta. Vaikka maahanmuuttajilla nähtiin olevan myös oma vastuu integroitumisessa, tuotiin esille myös sitä, kuinka omannäköisen elämän eläminen kuuluu kaikille, myös marginaaliryhmille. Kaiken kaikkiaan maahanmuuttajien työllistyminen ja kotoutumisen tukeminen vaativat sekä rakenteellisia että yhteisöllisiä ratkaisuja.

Kolmas keskeinen teema liittyi taloudelliseen eriarvoisuuteen ja työllisyyteen. Pienituloisten asukkaiden, kuten opiskelijoiden ja maahanmuuttajien, asema nousi esiin useissa keskusteluissa. Taloudelliset haasteet rajoittavat esimerkiksi osallistumista harrastuksiin tai yhteiskunnalliseen toimintaan. Työelämän asettamat kielivaatimukset koettiin osin kohtuuttomina siihen nähden, että työllisyys nähtiin yhtenä integroinnin välineenä. Huolta

herätti myös koulutetun työvoiman poismuutto. **Työelämän ja työvoiman parempi kohtaanto** nähtiinkin yhtenä tärkeänä alueellisena tavoitteena. Lisäksi sukupuoleen perustuva syrjintä, häirintä ja epätasa-arvo työelämässä tunnistettiin edelleen ongelmiksi. Teemat eivät ole toisistaan erillisiä, vaan ne kietoutuvat yhteen, ja erilaiset tunnistetut haasteet limittyvät toistensa kanssa. Esimerkiksi taloudellinen eriarvoisuus ja alueellinen eriytyminen esimerkiksi kohtuuhintaisten asuntojen sijainnin näkökulmasta ovat vahvasti kytkök-sissä toisiinsa. Samoin esimerkiksi monikielisyys ja vahvat työelämän kielivaatimukset haastavat esimerkiksi maahanmuuttajien työllistymistä ja integroitumista yhteiskuntaan. Kaiken kaikkiaan **haavoittuvassa asemassa olevien tunnistaminen ja tukeminen** nousi tärkeäksi teemaksi.

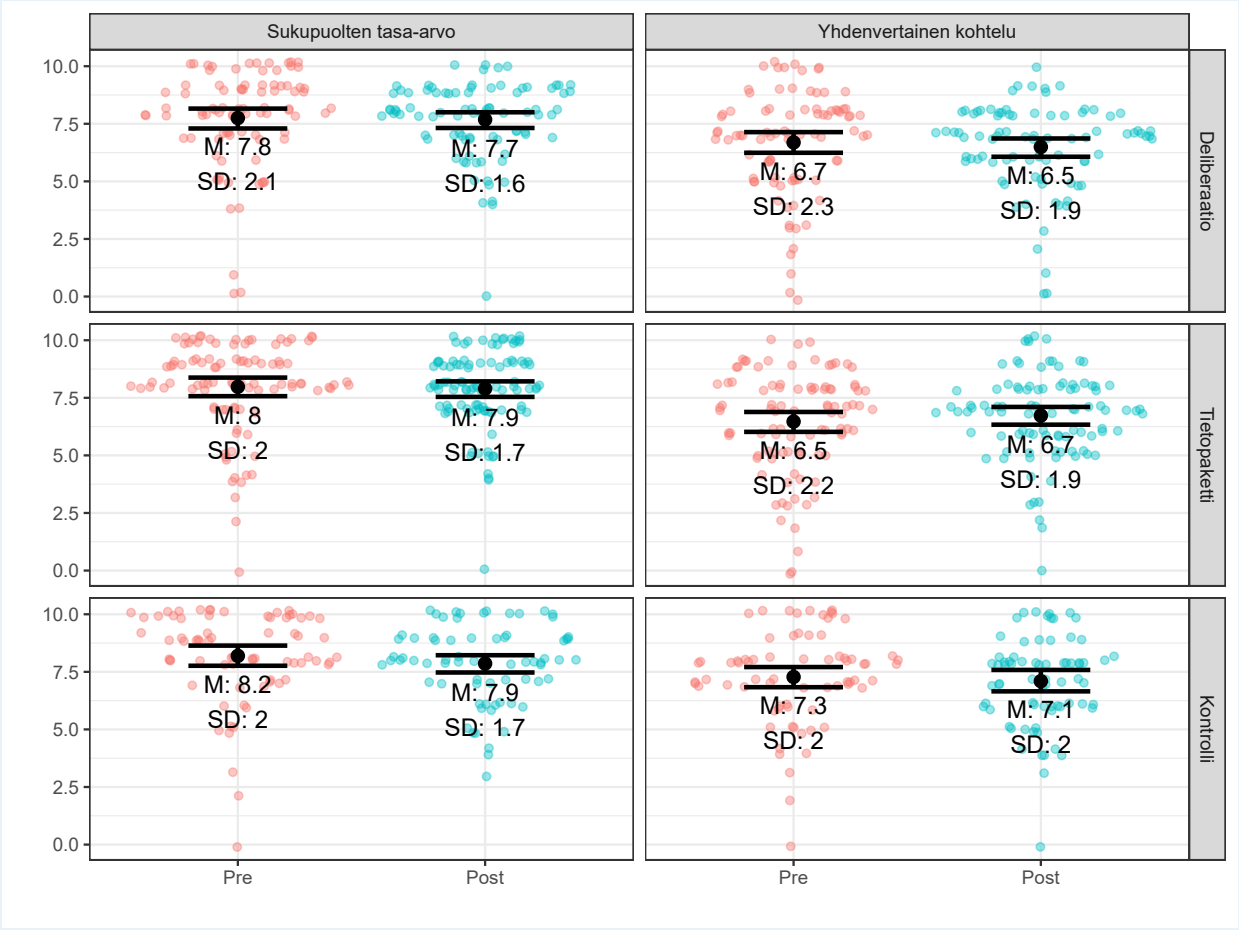
Keskusteluissa tuotiin esille myös ratkaisuja yhdenvertaisuuskysymyksiin sekä sitä koskevan tietoisuuden lisäämiseen. Erityisesti **koulutuksella ja opetuksella nähtiin tärkeä rooli** tasa-arvotietoisuuden edistämisessä sekä syrjinnän ja rasismin vähentämisessä. Valistuksella voidaan lisätä kulttuuritietoisuutta ja kielitaitoa. Samoin erilaisten **kulttuuritapahtumien** avulla nähtiin voitavan edistää syrjimättömyyttä. Myös erilaisia **tukipalveluita**, kuten kotoutumista edistävien palvelusetelien käyttämistä tai ruoka-avun laajentamista, ehdotettiin työryhmissä. Lisäksi erilaiset **yhdistyksillä** nähtiin olevan tärkeä rooli tasa-arvon edistämisessä ja kaupungilta toivottiin yhdistysten toiminnalle tukea. Keskusteluissa nousi esiin myös yksilön vastuu suhteessa yhteiskunnan tarjoamiin rakenteisiin. Yhteenvetona keskustelut toivat esiin tarpeen kokonaisvaltaisille ratkaisuille, jotka yhdistävät rakenteelliset toimet, yhteisöllisen tuen ja kulttuurisen ymmärryksen.

Ryhmien välinen **aktiivisuus vaihteli**. Osassa käytiin vilkasta keskustelua ja muotoiltuja kysymyksiä nousi enemmän, kuin oli tarpeen. Osassa ryhmistä taas aktiivisten osallistujien määrä oli pienempi, ja näkökulmien esille tuominen edellytti moderaattorien kannustusta. Kahdessa ryhmässä nousi esille se, ettei alueellista eriytymistä tai käsiteltäviä ongelmia tunnistettu olevan paikallisesti. Tämä tuotti myös haasteita sanoittaa ongelmia ja niihin liittyviä kysymyksiä. Yhden ryhmän osalta tuotiin myös esille se, että keskustelun ajankohta ja siitä johtuva osallistujien vireystila vaikutti ryhmän tuotokseen.

Mitä kyselyistä havaittiin?

Miten osallistujat sitten vastasivat tehtyihin kyselyihin ja havaitaanko vastauksissa muutoksia kansalaispaneeliin osallistumisen seurauksena? Kyselyissä kartoitettiin tasa-arvoon ja yhdenvertaisuuteen liittyviä ongelmia Vaasassa samoin kuin kannatusta erilaisille toimenpiteille tasaarvon ja yhdenvertaisuuden parantamiseksi. Aloitetaan tarkastelemalla osallistujien näkemyksiä sukupuolten tasa-arvosta ja eri ryhmien yhdenvertaisuudesta Vaasassa (Kuvio 4).

Kuvio perustuu kysymyksiin sukupuolten tasa-arvosta (kuvion vasen puoli): *”Kuinka tyytyväinen olet siihen, miten hyvin sukupuolten tasa-arvoisuus toteutuu Vaasassa?” ja yhdenvertaisesta kohtelusta (kuvion oikea puoli): ”Kuinka tyytyväinen olet siihen, kuinka eri ihmisryhmien yhdenvertaisuus toteutuu Vaasassa?”* Kysymykseen pyydettiin vastaus asteikolla 0–10 (Ei lainkaan tyytyväinen – Erittäin tyytyväinen).

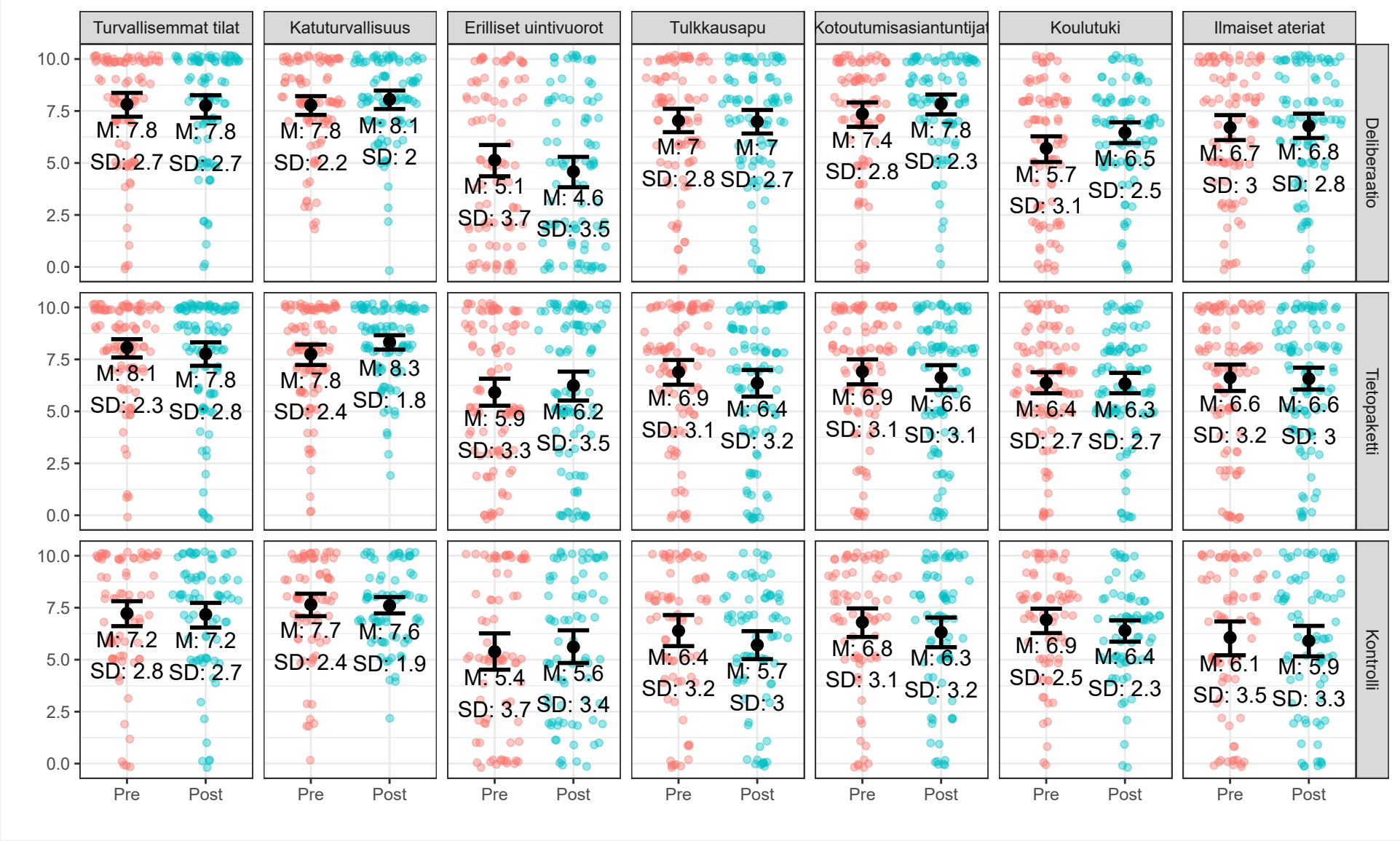
Kuvio 4. Tyytyväisyys sukupuolten tasa-arvoon ja eri ryhmien yhdenvertaiseen kohteluun koeasetelman kolmessa joukossa (pienryhmäkeskusteluihin osallistuneet, vain tietopakein saaneet ja kontrolliryhmä), ennen kansalaispaneelia (Pre) ja sen jälkeen (Post).

Kuvio esittää keskiarvot (M) ja keskihajonnat (SD) ennen ja jälkeen pienryhmäkeskustelujen toteutuksen. Mustat pisteet kuvaavat keskiarvoja ja vaakaviivat keskiarvon ylä- ja alapuolella 95 prosentin luottamusvälejä. Yksittäiset värilliset pisteet esittävät yksittäisten vastaajien vastauksia kahtena ajankohtana. Sama koskee kaikkia tämän jälkeen esitettäviä vastaavia kuvioita.

Kuviosta 4 nähdään, että vastaajat olivat hyvin tyytyväisiä sukupuolten tasa-arvon toteutumiseen Vaasassa, keskiarvon ollessa noin 8. Yhdenvertainen kohtelu saa hieman matalamman keskiarvon, noin 6,8. Missään ryhmässä ei tapahtunut tilastollisesti merkitseviä muutoksia tyytyväisyydessä sukupuolten tasa-arvoon tai yhdenvertaiseen kohteluun (ANOVA-posttestaus, Bonferroni-korjaukset). Havainto merkitsee sitä, että **kansalaispaneeliin osallistuminen tai tietopaketin lukeminen eivät vaikuttaneet vastaajien käsitykseen siitä, miten tasa-arvo ja yhdenvertaisuus Vaasassa toteutuvat.**

Vaikka osallistujat ovat yleisesti ottaen tyytyväisiä tasa-arvon toteutumiseen Vaasassa, yksilöiden välillä esiintyy jonkin verran vaihtelua, mikä ilmenee keskihajonnoista ja vastausjakaumista. Alaryhmäanalyyseihin perustuen havaitsemme esimerkiksi, että naiset ovat tyytymättömämpiä kuin miehet sekä sukupuolten tasa-arvoon että yhdenvertaiseen kohteluun Vaasassa. Merkitsevyystesti osoittaa, ettei mielipiteissä sukupuolten tasa-arvosta ole tapahtunut muutosta missään ryhmässä. Kahden mittausajankohdan välillä esiintyy pieniä eroja, mutta ne eivät ole tilastollisesti merkitseviä eivätkä systemaattisia.

Kuvio 5. Tuki ehdotuksille tasa-arvon ja yhdenvertaisen kohtelun vahvistamiseksi koejoukoittain kansalaispaneelia ennen ja sen jälkeen.

Eri ryhmien välisen yhdenvertaisen kohtelun osalta havaitsemme samankaltaisia mekanismeja. Keskiarvot ovat hieman matalampia verrattuna sukupuolten tasa-arvon mittariin, mikä viittaa siihen, että asukkaat ovat jonkin verran vähemmän tyytyväisiä siihen, miten eri ryhmiä kohdellaan. Kuten sukupuolten tasa-arvon kohdalla, myös tässä yksilöiden välillä esiintyy jonkin verran vaihtelua. Keskihajontojen perusteella suurin osa vastaajista sijoittuu arvojen 5–7 välille, mutta mukana on myös muutamia hyvin matalia vastauksia arvojen 0–2 tuntumassa. Myöskään tässä ei ole tapahtunut muutosta kahden mittausajankohdan välillä.

Seuraavaksi tarkastelemme vastaajien mielipiteitä konkreettisista toimenpide-ehdotuksista, joiden tavoitteena on vahvistaa tasa-arvoa ja yhdenvertaista kohtelua Vaasassa (Kuvio 5). Osallistujat vastasivat toimenpiteitä koskeviin kysymyksiin asteikolla 0–10 (Täysin eri mieltä – Täysin samaa mieltä). Toimenpiteitä koskevat kysymykset oli muotoiltu seuraavasti:

Turvallisemmat tilat: Kaikissa kaupungin toimipisteissä tulee ottaa käyttöön turvallisemman tilan periaatteet, jotka ehkäisevät epäasiallista käytöstä ja syrjintää.
Katuturvallisuus: Kaupunkisuunnittelussa tulee kiinnittää erityistä huomiota katuturvallisuuden parantamiseen esimerkiksi katuvalaistusta lisäämällä.
Yksinomaiset uintivuorot: Kaupungin ei pidä varata uimahallivuoroja pelkästään tietyille käyttäjäryhmille, esimerkiksi naisille.
Tulkkipalvelut: Kaupungin pitää varmistua siitä, että maahanmuuttajataustaiset asukkaat saavat aina tarvitessaan tulkkausapua asioidessaan kaupungin palveluissa.
Kotouttamisen kokemusasiantuntijat: Kaupungin pitää kouluttaa lisää kotoutumisen koke-musasiantuntijoita, jotka auttavat maahanmuuttajataustaisia asukkaita tutustumaan Vaa-saan ja sen palveluihin.
Koulunkäynnin tuki: Oppimisen ja koulunkäynnin tuen palveluja (tukiopetus, koulunkäyn-ninavustajat, koulunuorisotyöntekijät, aamu- ja iltapäivätoiminta) pitää keskittää kouluihin, joissa oppimistulokset ovat heikoimmat.
Maksuttomat ateriat: Vaasassa pitää järjestää lapsille ja nuorille maksuttomia ruokailuja kesäaikaan, jolloin heille ei ole tarjolla kouluruokailua.

Vastaajien joukossa suosituimpia toimenpiteitä tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistämiseksi olivat turvallisen tilan periaatteiden ottaminen käyttöön kaupungin toimipisteissä, katuturvallisuuden parantaminen sekä kotouttamisen kokemusasiantuntijoiden kouluttaminen. Nämä myös säilyivät suosituimpina toimenpiteinä paneelikeskusteluiden sekä tietopakettiin tutustumisen jälkeen.

Kuvio 5 esittää väittämien keskiarvot (M) ja keskihajonnat (SD) ennen keskusteluja ja niiden jälkeen. Havaitsimme joitakin tilastollisesti merkitseviä muutoksia eri ehdotuksia koskevassa tuessa (ANOVA post -testi, Bonferroni-korjaukset). Kansalaispaneelin osallistujien keskuudessa kotouttamisen kokemusasiantuntijoita ja koulunkäynnin tukea koskevien toimenpiteiden tuki on lisääntynyt. Vaasan kansalaispaneelin osallistujien mielipiteet muuttuivat siis keskustelujen seurauksena siten, että **osallistujat haluaisivat kaupungin kouluttavan lisää kokemusasiantuntijoita tukemaan maahanmuuttajien kotoutumista ja että koulunkäynnin tukea keskitettäisiin kouluihin, joissa oppimistulokset ovat heikoimmat.** Vain tietopakein lukeneessa ryhmässä kasvoi tuki katuturvallisuuden parantamiselle, kun taas tuki tulkkipalveluille väheni. Myös kontrolliryhmässä tulkkipalvelujen tuki väheni.

Tarkastellaan vielä hieman tarkemmin eri väittämien kannatusta. *Turvallisemmat tilat* -ehdotuksen osalta kuvio osoittaa, että vaasalaiset tukevat ehdotusta keskiarvojen ollessa 7,2–8,1. Yksilöllisissä mielipiteissä on kuitenkin melko paljon vaihtelua molemmilla mittauskerroilla, eikä mielipiteiden ole havaittu keskittyneen jälkimittauksessa, mistä kertovat samankaltaiset keskihajonnat. Myöskään tilastollisesti merkitseviä muutoksia ei ole tapahtunut kahden ajankohdan välillä missään koeryhmässä.

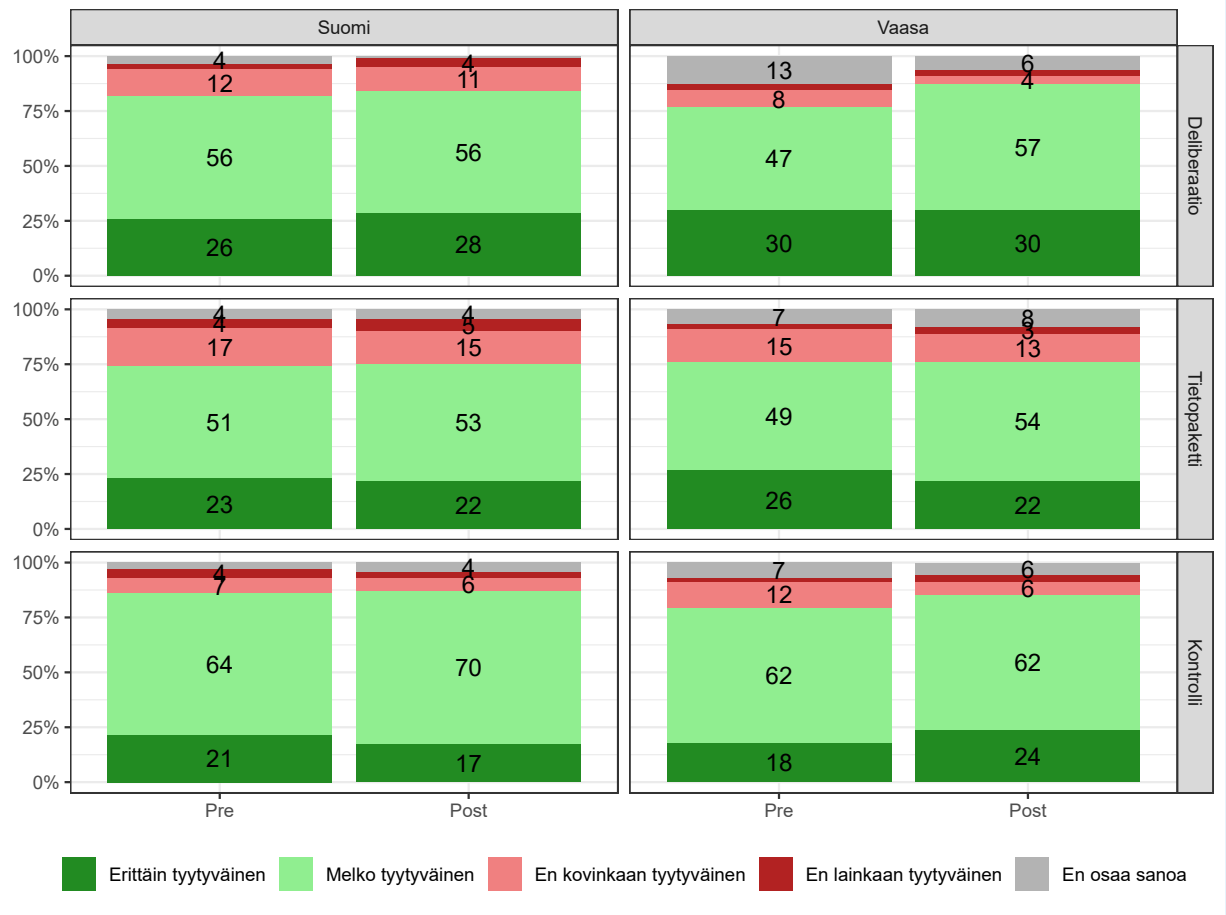
Katuturvallisuuden osalta havaitaan, että osallistujat tukevat ehdotusta keskiarvojen vaihdellessa 7,6–8,3 välillä, ja yksilöiden välinen vaihtelu on pienempää, mikä ilmenee pienemmistä keskihajonnoista. Toisin kuin *Turvallisemmat tilat* -ehdotuksessa, ehdotusta voimakkaasti vastustavia vastaajia on vähemmän, ja vastaukset painottuvat enemmän arvojen 6–8 välille. Katuturvallisuudessa on lisäksi tapahtunut tilastollisesti merkitsevä muutos kahden ajankohdan välillä tietopaketin saaneiden joukossa: tuki on kasvanut 0,5 yksikköä ja keskihajonta pienentynyt 2,4:stä 1,8:aan. Tietopaketin lukeminen siis muutti ja yhtenäisti mielipiteitä katutur-vallisuusehdotuksesta.

Yksinomaiset uintivuorot -ehdotuksen kohdalla nähdään, että se saa vaasalaisten keskuudessa vähemmän tukea. Keskiarvot vaihtelevat 4,6:n ja 6,2:n välillä, ja keskihajonnat ovat erittäin suuria, mikä viittaa suureen mielipidevaihteluun ja mielipiteiden epävakauteen. Tilastollisesti merkitseviä muutoksia kahden ajankohdan välillä ei havaittu. Tässä kysymyksen muotoilu, jossa on käytetty kieltoa, on saattanut osaltaan vaikuttaa satunnaisiin vastausmalleihin ja väärintulkintoihin.

Tulkkauksen tuki sijoittuu keskiarvojen 5,7–7,0 välille, ja myös tässä keskihajonnat ovat suuria, mikä kertoo suurista yksilöllisistä eroista ja mahdollisesta mielipiteiden epävakaudesta. Ehdotuksen tuessa on tapahtunut tilastollisesti merkitsevä muutos: sekä tietopaketti- että kontrolliryhmässä tuki ehdotukselle on heikentynyt. Mahdollinen selitys – erityisesti kontrolliryhmässä tapahtuneelle muutokselle – voi liittyä siihen, että kenttätyöjakson aikana yhteiskunnallisessa keskustelussa on tapahtunut jotakin, mikä on vähentänyt tukea ja jota pienryhmäkeskusteluihin osallistuneiden joukossa on osin kyetty vastapainottamaan. Toinen mahdollinen selitys on väärintulkinnat ja satunnaiset vastausmallit, jotka antavat kuvan asennemuutoksesta. Suuret keskihajonnat viittaavat siihen, että väittämään on voinut olla erityisen vaikea ottaa kantaa.

Kotouttamisen kokemusasiantuntijat -ehdotuksen osalta tuki vaihtelee 6,3:n ja 7,8:n välillä, ja myös sen osalta keskihajonnat ovat suuria. Ehdotuksen kannatuksessa on tapahtunut tilastollisesti merkitsevä muutos: tuki on kasvanut pienryhmäkeskusteluihin osallistuneiden joukossa. Pienemmät keskihajonnat viittaavat siihen, että pienryhmäkeskusteluihin osallistuneiden mielipiteet ovat myös selkiytyneet. Yksi mahdollinen selitys on, että keskustelut eri taustoista tulevien henkilöiden kanssa ovat nostaneet esiin tarpeen kohdata samankaltaisia kokemuksia omaavia ihmisiä integraation vahvistamiseksi.

Koulunkäynnin tukea koskevassa väittämässä tuen keskiarvot vaihtelevat 6,3:n ja 6,9:n välillä, ja keskihajonnat ovat hieman pienempiä kuin muissa väittämissä, mikä viittaa yhdenmukaisempiin mielipiteisiin. Väittämän osalta on tapahtunut tilastollisesti merkitsevä muutos siten, että tuki ehdotukselle on kasvanut pienryhmäkeskusteluihin osallistuneiden joukossa. Keskustelut eri taustoista tulevien henkilöiden kanssa ovat voineet avata ja selkeyttää näkemyksiä yhdenvertaisen ja oikeudenmukaisen kohtelun välisestä tasapainosta.

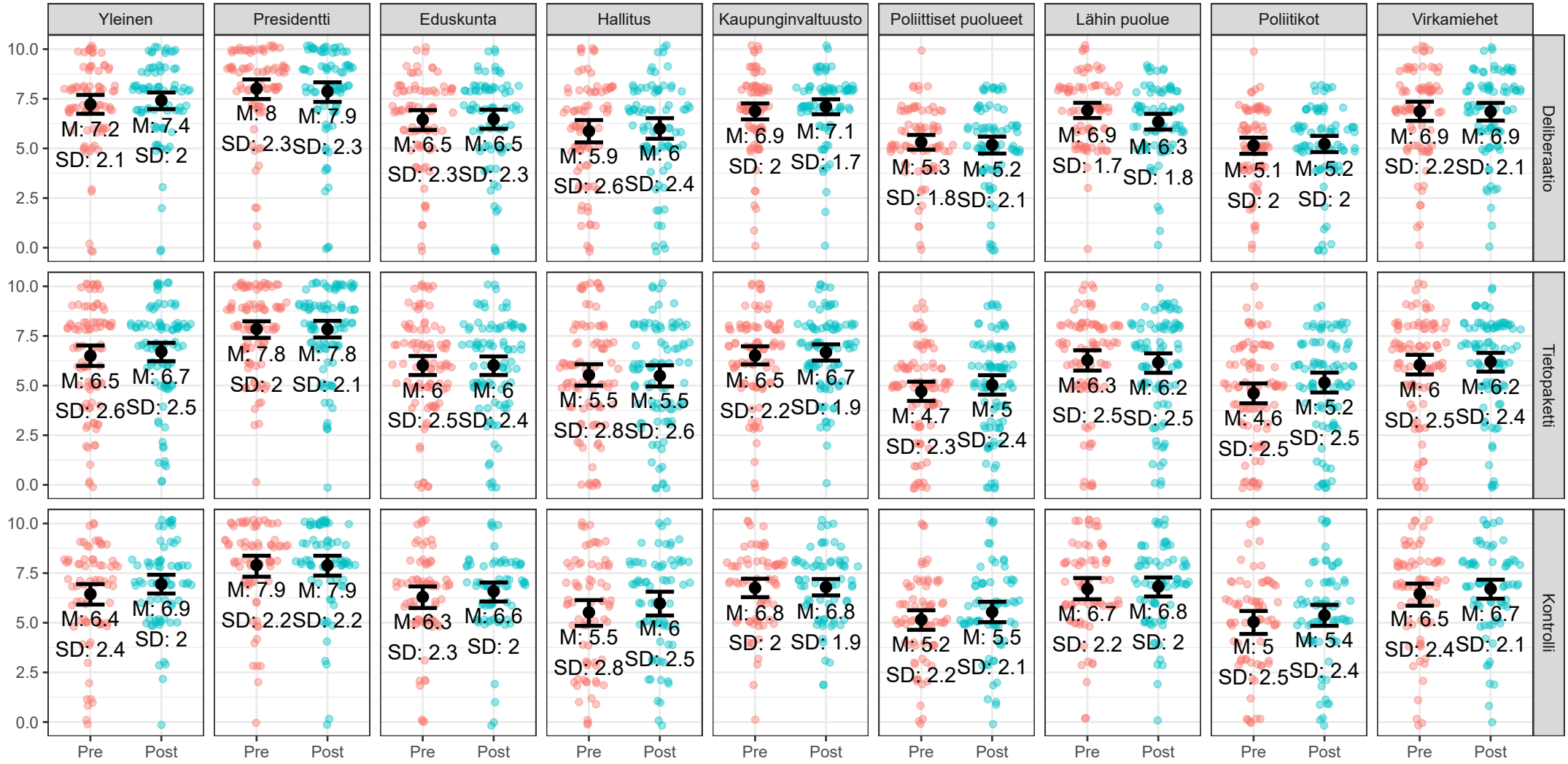
Kuvio 6. Tyytyväisyys demokratiaan Suomessa ja Vaasassa ryhmän ja ajankohdan mukaan.

Lopuksi *maksuttomien aterioiden* osalta tuki vaihtelee keskiarvojen 5,9–6,8 välillä, ja keskihajonnat ovat suuria, mikä viittaa mielipidevaihteluun. Tilastollisesti merkitseviä eroja kahden ajankohdan välillä ei ole havaittu missään ryhmässä.
Asenteiden muuttumisen ohella tutkimme myös, miten osallistujat suhtautuivat demokratian toimivuuteen Suomessa ja Vaasassa. Kuvio 6 kuvaa vastaajien asenteita demokratian toimivuuteen ennen ja jälkeen kansalaispaneelin.

Tyytyväisyyttä demokratiaan mitattiin kahdella kysymyksellä: *”Kuinka tyytyväinen olet demokratian toimivuuteen Suomessa?” ja ”Kuinka tyytyväinen olet demokratian toimivuuteen Vaasassa?”.* Käytössä oli vastausasteikko: En lainkaan tyytyväinen, En kovinkaan tyytyväinen, Melko tyytyväinen, Erittäin tyytyväinen, En osaa sanoa.

Kuvio 6 esittää vastausosuudet Suomen (vasen puoli) ja Vaasan (oikea puoli) osalta tutkimusasetelman joukkojaon mukaan. Tilastollinen analyysi osoittaa, että kansalaispaneeliin osallistuneiden joukossa tapahtui tilastollisesti merkitsevä lisäys tyytyväisyydessä demokratian toimivuuteen Vaasassa (McNemarin testi). Tämä johtuu suurelta osin siitä, että monet vastaajat, joilla ei ollut mielipidettä paikallisdemokratiasta ennen kansalaispaneelia, olivat post mittausajankohtana muodostaneet siitä myönteisen käsityksen. Niiden vastaajien osuus, jotka olivat ”melko tyytyväisiä” tai ”erittäin tyytyväisiä” demokratiaan Vaasassa, kasvoi 77 prosentista 87 prosenttiin. Muita tilastollisesti merkitseviä muutoksia ei ole havaittu. **Kansalaispaneeliin osallistuminen ei siis lisännyt tyytyväisyyttä demokratiaan yleisesti, mutta paransi tyytyväisyyttä demokratiaan kuntatasolla eli sillä tasolla, jolla kansalaispa-neeli toteutettiin.**

Kuvio 7. Yleinen sosiaalinen luottamus ja poliittinen luottamus tutkimusasetelman joukkojaon ja ajankohdan mukaan.

Demokratia-asenteiden lisäksi tutkimme yleistä sosiaalista luottamusta, eli luottamusta toisiin ihmisiin, ja poliittista luottamusta, eli luottamusta poliittisiin instituutioihin (Kuvio 7). Yleistä sosiaalista luottamusta mitattiin kysymyksellä: *"Voiko mielestäsi ihmisiin yleensä ottaen luottaa, vai onko niin, että ihmisten suhteen ei voi olla liian varovainen?"* Vastausasteikko oli 0–10 (Ei voi olla liian varovainen – Useimpiin ihmisiin voi luottaa). Poliittisen luottamuksen eri muotoja mitattiin kyselykysymyksellä: "Kuinka paljon luotat tai et luota seuraaviin tahoihin?". Vastausasteikko oli 0–10 (En luota ollenkaan – Luotan täysin).

Poliittisen luottamuksen osalta havaitsimme, että tuki on korkeinta presidenttiä, kaupunginvaltuustoa ja viranhaltijoita kohtaan, kun taas tuki eduskuntaa, hallitusta, poliittisia puolueita yleisesti, lähintä puoluetta sekä poliitikkoja yleisesti kohtaan on heikompaa. Yleinen sosiaalinen luottamus on myös korkealla tasolla, mutta koeasetelman eri joukkojen välillä on jonkin verran eroa sosiaalisessa luottamuksessa siten, että pienryhmäkeskusteluihin osallistuneilla oli jo pre mittausajankohtana korkeampi luottamus. Tämä johtuu osittain siitä, että korkean luottamuksen omaavat henkilöt olivat halukkaampia osallistumaan pienryhmäkeskusteluihin (n = 92) niiden joukossa, jotka oli valittu osallistumaan pienryhmäkeskusteluihin (n = 150).

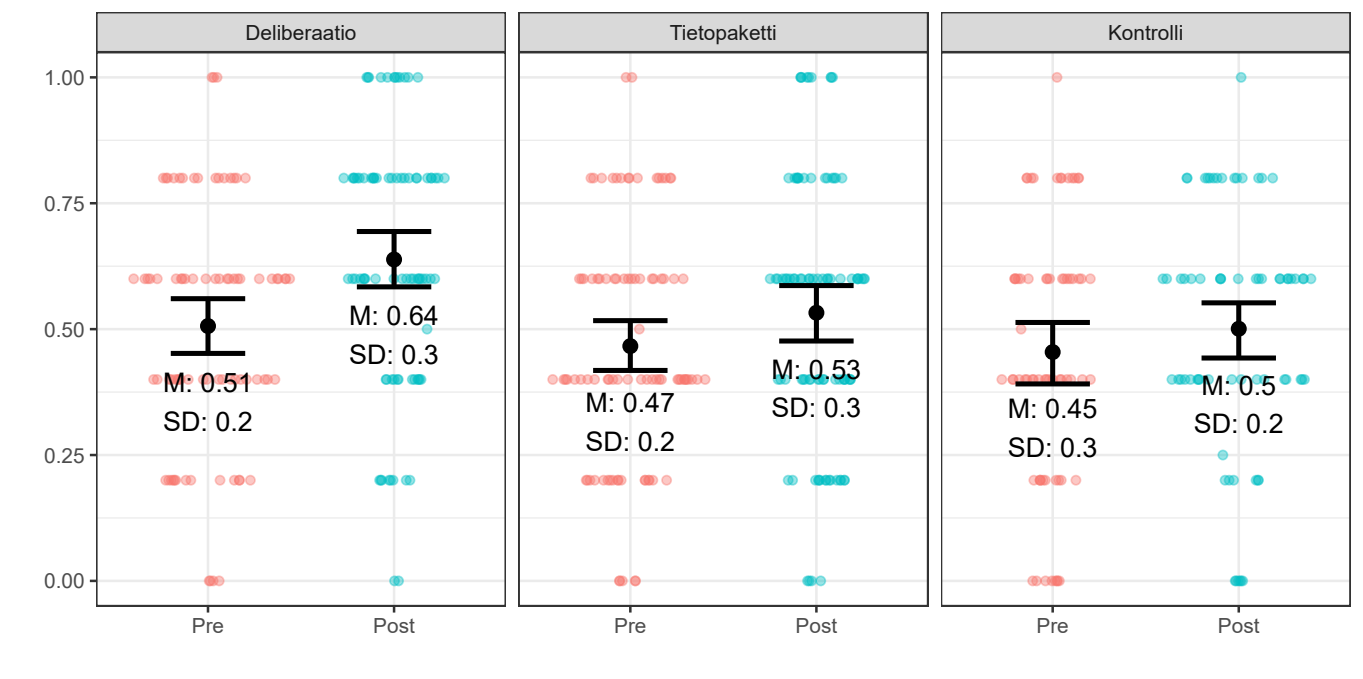
Kuvio 7 esittää vastausten keskiarvot (M) ja keskihajonnat (SD) kahdessa ajankohdassa. Analyysimme osoittaa, että vain tietopakein saaneiden ryhmässä on tapahtunut tilastollisesti merkitsevä kasvu luottamuksessa poliitikkoihin (ANOVA post -testi, Bonferroni-korjaus). Muissa ryhmissä havaitut muutokset eivät ole tilastollisesti merkitseviä.

Lisääntyikö tieto tasa-arvosta ja yhdenvertaisuudesta?

Mittasimme myös osallistujien tietotasoa tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta koskevissa kysymyksissä. Tietotasoa mitattiin viidellä eri kysymyksellä: *"Mitä yhdenvertaisuus tarkoittaa?"; "Millainen on työttömyystilanne Vaasan alueella?"; "Milloin asuinalueiden eriytymiskehitystä kutsutaan sosiaalisesti haitalliseksi segregaatioksi?"; "Vieraskielisellä henkilöllä tarkoitetaan henkilöä, jonka äidinkieli on muu kuin suomi, ruotsi tai saame. Vuoden 2024 lopussa Vaasassa asui ..."; "EU:n perusoikeusviraston toteuttaman kyselytutkimuksen mukaan seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kuuluvista suomalaisvastaajista syrjintää oli kokenut eri elämänalueilla viimeisen 12 kuukauden aikana ... ".* Jokaisessa kysymyksessä oli viisi vastausvaihtoehtoa: neljä asiasisällöllistä vaihtoehtoa, joista yksi oli oikein, sekä "En osaa sanoa" -vaihtoehto. Analyysissä vastaukset on koodattu siten, että oikeat vastaukset saavat arvon 1 ja kaikki muut vastaukset arvon 0. Vastauksista muodostettiin indeksi laskemalla saman ajankohdan vastausten keskiarvo. Esimerkiksi kaikkiin kysymyksiin oikein vastaaminen tuottaa arvon 1, kun taas kahteen viidestä kysymyksestä oikein vastaaminen tuottaa arvon 0,4.

Kuvio 8 esittää tietotasoindeksien keskiarvot (M) ja keskihajonnat (SD) kahdessa ajankohdassa. Havaitsimme että vastaajien tietotasossa on tapahtunut tilastollisesti merkitsevä muutos: se on lisääntynyt sekä kansalaispaneelin osallistujien että tietopaketin saaneiden joukossa (ANOVA-posttesti, Bonferroni-korjaus). Kasvu on kansalaispaneeliin osallistuneiden keskuudessa suurempi ja myös oikeiden vastausten määrä keskustelujen jälkeen suurempi kuin vain tietopaketin saaneiden ryhmässä. **Osallistuminen kansalaispaneeliin siis kasvatti tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta koskevaa tietoa.**

Tietotason kasvu näkyy selvästi myös, kun tarkastellaan, miten se on kehittynyt yksittäisissä kysymyksissä ennen ja jälkeen -mittausten välillä. Oikeiden vastausten osuus Vaasan seudun työttömyystilannetta koskevassa kysymyksessä kasvoi pienryhmäkeskusteluihin osallistuneiden joukossa 15 prosenttiyksikköä (40 %:sta 55 %:iin), mutta vain 11 prosenttiyksikköä (31 %:sta 42 %:iin) ryhmässä, joka sai ainoastaan tietopaketin. Alueellista segregaatiota koskevassa kysymyksessä asiantuntemus pysyi tietopakettiryhmässä samalla tasolla, kun taas pienryhmäkeskusteluihin osallistuneiden keskuudessa se kasvoi 7 prosenttiyksikköä. Suurimmat erot tiedon lisääntymisessä näkyvät kahdessa viimeisessä kysymyksessä. Pienryhmäkeskusteluihin osallistuneiden joukossa oikeiden vastausten osuus kasvoi peräti 18 prosenttiyksikköä kysymyksessä, joka koski Vaasan asukkaiden osuutta, joiden äidinkieli on jokin muu kuin kotimainen kieli, kun taas tietopaketin lukeneiden joukossa kasvu oli vain 9 prosenttiyksikköä. Kysymyksessä, joka käsitteli syrjintäkokemusten yleisyyttä, ero oli peräti 18 prosenttiyksikköä verrattuna 1 prosenttiyksikköön. Nämä vertailut havainnollistavat, kuinka tietotaso kasvaa jonkin verran enemmän niiden osallistujien keskuudessa, jotka ovat osallistuneet myös kansalaispaneeliin eivätkä ainoastaan saaneet tietopakettia.

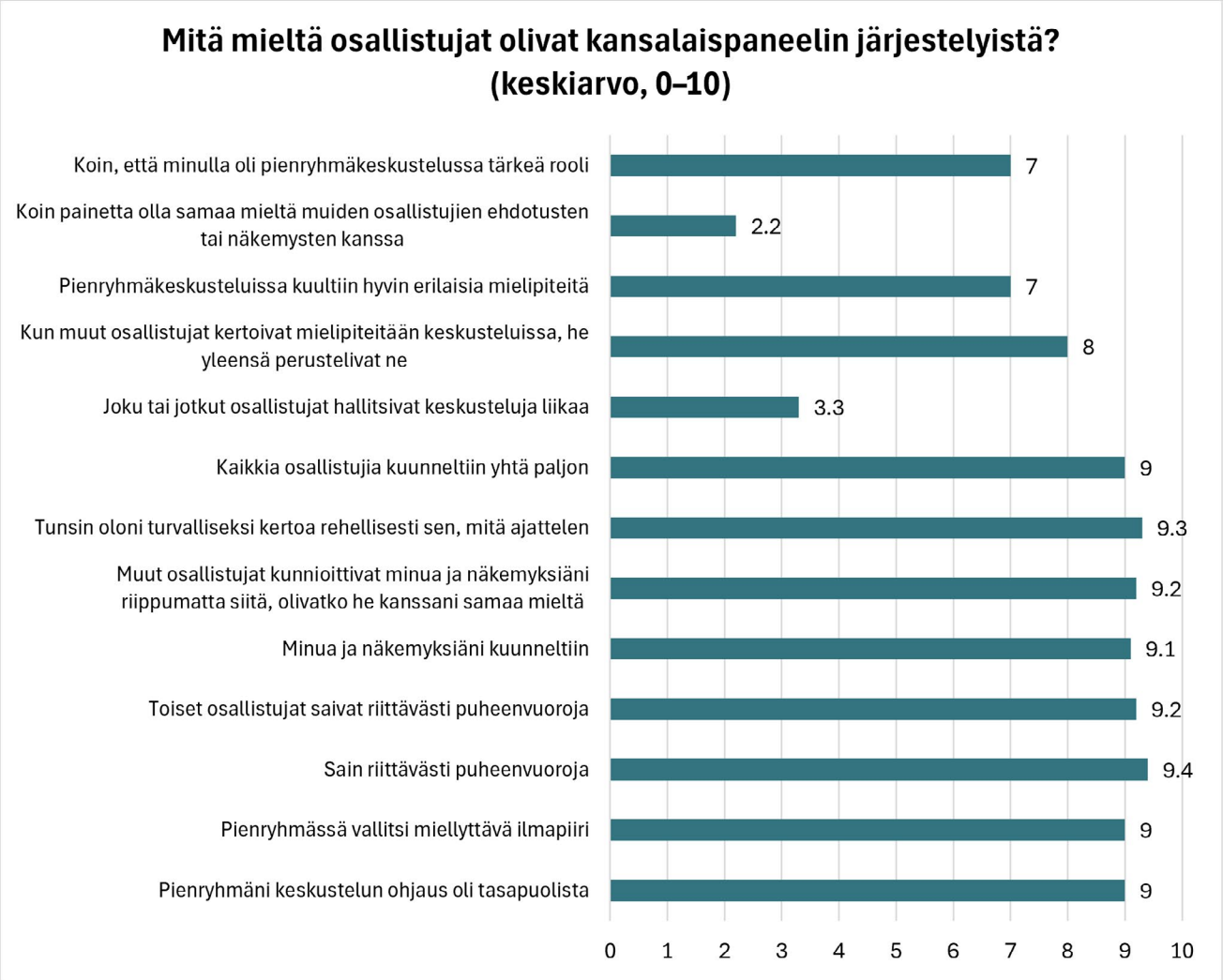

Kuvio 8. Tietotaso koeryhmien mukaan ennen ja jälkeen kansalaiskeskustelun.

Miten osallistujat kokivat kansalaispaneelin?

Tutkimme 13 väittämän avulla pienryhmäkeskusteluihin osallistuneiden kokemuksia kansalaispaneelista. Asteikolla 0–10 mitattuna arvon 9 tai suuremman sai kahdeksan väittämää kolmestatoista. Keskustelijat kokivat, että pienryhmissä vallitsi hyvä ilmapiiri: kaikkia osallistujia ja heidän näkemyksiään kuunneltiin, ja keskustelijat kunnioittivat toisiaan. Osallistujat olivat myös hyvin tyytyväisiä pienryhmien moderointiin ja puheenvuorojen jakaantumiseen osallistujien välillä. Hieman matalamman mutta edelleen korkean arvon saivat väittämät pienryhmäkeskustelussa esiintyneiden mielipiteiden erilaisuudesta, osallistujan roolin tärkeydestä ja mielipiteiden perustelusta keskusteluissa.

Väittämät ”Joku tai jotkut osallistujat hallitsivat keskusteluja liikaa” ja ”Koin painetta olla samaa mieltä muiden osallistujien ehdotusten tai näkemysten kanssa” ovat sanamuodoltaan käänteisiä, joten niissä pienet arvot kuvastavat positiivista mielipidettä kansalaispaneelista. Valtaosa keskustelijoista ajattelee, ettei näiden väittämien sisältö pidä paikkansa. Vaikuttaakin siis siltä, että **osallistujat kokivat kansalaispaneelin pienryhmäkeskustelunsa sopivan moniäänisiksi ja kaikkiaan varsin onnistuneiksi** (Kuvio 9).

Kuvio 9. Pienryhmäkeskusteluihin osallistuneiden näkemyksiä kansalaispaneelin pienryhmäkeskusteluiden sujumisesta.

Suoraan sähköpostitse järjestäjille tulleissa yhteydenotoissa osallistujat ovat kiitelleet tutkijoita kansalaispaneeliin liittyvän viestinnän johdonmukaisuudesta ja yleisesti suoran kansalaisosallistumisen lisäämisen tärkeydestä. Rakentavaa palautetta puolestaan on annettu varsinkin lahjakorttien maksamisaikatauluun ja lahjakortteihin vaadittavien henkilötietojen keruuseen liittyen. Jonkin verran kysymyksiä on herättänyt osallistujissa myös se, tullaanhan kansalaispaneelin pienryhmäkeskusteluita ja niissä esitettyjä toimenpide-ehdotuksia varmuudella hyödyntämään päätöksenteossa Vaasassa. Tämä osoittaa keskusteluihin osallistuneiden välittävän siitä, että heidän osallistumisellaan on vaikutusta Vaasan päätöksentekoon. Samalla se osoittaa, että osallistujat pitävät puntaroivien pienryhmäkeskusteluiden kaltaisia demokraattisia innovaatioita tärkeänä osana toimivaa ja demokraattista yhteiskuntaa.

Havainnot yhteistilaisuudesta

Yhteistilaisuuden jälkeen 19 osallistujaa vastasi heille lähetettyyn kyselyyn, joka koski syitä osallistua yhteistilaisuuteen sekä tilaisuuden järjestelyjä. Osallistujat olivat pääsääntöisesti sitä mieltä, että valtuutettujen ja kansalaispaneelin osallistujien yhteinen tilaisuus täydensi paneelia. He myös kokivat, että tilaisuuteen osallistuneet valtuutetut arvostivat paneelia ja olivat kiinnostuneita kuulemaan pienryhmien muotoilemia kysymyksiä. Toisaalta kaikki vastaajista eivät olleet tyytyväisiä valtuutettujen esittämiin vastauksiin tai keskusteluun valtuutettujen ja osallistujien välillä.

Yhteistilaisuuden jälkeisessä kyselyssä osallistujilla oli myös mahdollisuus antaa sanallista palautetta yhteistilaisuudesta. Osallistujat pitivät tilaisuuden järjestelyitä pääosin onnistuneina ja olivat tyytyväisiä mahdollisuudesta tavata valtuutettuja. Osa vastaajista esitti kuitenkin myös kriittisempiä huomioita käytännön järjestelyistä. Esimerkiksi tilaisuuden tulkkauksessa oli vastaajien mielestä parantamisen varaa, sillä nyt ruotsinkielisten vastausten tulkkaus englanniksi ei toteutunut.

Useat vastaajista pitivät tilaisuuden kestoa liian lyhyenä ja olisivat toivoneet lisäaikaa kysymysten esittämiseen, jotta useampi pienryhmien kysymyksistä olisi ehditty käsitellä tilaisuuden aikana. Nyt valtuutetut vastasivat vain yhteen kysymykseen kultakin pienryhmältä. Yksi vastaajista myös toivoi, että kysymyksen esittämisen yhteydessä olisi varattu aikaa selittää kysymyksen taustaa: mistä asioista pienryhmässä keskusteltiin ja miksi juuri tämä nousi tärkeäksi teemaksi.

Lisäksi osallistujat pitivät osaa valtuutettujen vastauksista ympäripyöreinä ja olisivat toivoneet valtuutetuilta tietoa konkreettisista toimenpiteistä siitä, miten osallistujien huoneaiheisiin on jo puututtu ja miten niihin ollaan jatkossa puuttumassa. Osallistujat olisivat myös toivoneet mahdollisuutta esittää valtuutetuille lisäkysymyksiä tai kommentoida heidän antamiaan vastauksia. Pääsääntöisesti osallistujat olivat kuitenkin tyytyväisiä siihen, että tilaisuus oli järjestetty ja toivoivat, että vastaavia kasvokkaisia tilaisuuksia valtuutettujen kanssa tulisi järjestää myös vastaisuudessa.

Pohdintaa kansalaispaneelin merkityksestä

Kansalaispaneelit ovat nousseet lupaaviksi keinoiksi vahvistaa kansalaisten osallistumista päätöksentekoon. Niiden perusajatus on yksinkertainen: satunnaisesti valitut ihmiset kokoontuvat keskustelemaan yhteiskunnallisista kysymyksistä, saavat käyttöönsä taustatietoa ja muodostavat harkittuja näkemyksiä päätöksenteon tueksi. Kyse ei kuitenkaan ole vain osallistumisesta ja päätöksenteon tietoperustan monipuolistamisesta vaan myös siitä, millaisina episteemisinä toimijoina kansalaisia pidetään.

Episteemisellä toimijuudella tarkoitetaan ihmisten kykyä muodostaa, arvioida ja muuttaa käsityksiään sekä osallistua tiedon tuottamiseen ja jakamiseen muiden kanssa. Kansalaispaneelissa tämä toimijuus ei ole pelkkä lähtökohta, vaan myös tavoite. Paneelin toteutustapa taustamateriaaleineen, fasilitoituine keskusteluineen ja yhteisine pelisääntöineen on suunniteltu tukemaan tietynlaista tiedollista toimintaa.

Keskustelun säännöt tarjoavat hyvän esimerkin paneelin ja toimijuuden välisestä suhteesta. Osallistujia kehotetaan perustelemaan mielipiteensä, kuuntelemaan toisia avoimesti ja olemaan valmiita myös muuttamaan näkemyksiään, jos esitetyt perustelut vakuuttavat. Käytännön ohjeistuksen ohella säännöt voidaan nähdä kuvauksena ihanteellisesta kansalaisesta – asioita eri näkökulmasta tarkastelevasta ja muita kunnioittavasta tiedollisesta toimijasta. Sen lisäksi, että kansalaispaneeli hyödyntää kansalaisen episteemistä toimijuutta, se osal-taan myös määrittelee, millaista tuon toimijuuden tulisi olla.

Paneeli muokkaa myös osallistujien tiedollista ympäristöä. Osallistujille tarjotaan tasapuolista tietoa käsiteltävistä teemoista, keskustelu käydään pienryhmissä ja sitä ohjaa koulutettu moderaattori. Tämä erottaa paneelin monista arjen keskustelutilanteista, joissa tieto on hajanaista ja keskustelu usein kärjistynyttä. Paneelissa pyritään luomaan olosuhteet, joissa osallistujat voivat aidosti harkita ja puntaroida asioita useasta eri näkökulmasta. Toimijuus ei näin ole vain kansalaisen ominaisuus, vaan riippuvainen siitä ympäristöstä, jossa hän toimii.

Paneelin tuottamaa tietoa käytetään konkreettisesti päätöksenteossa, kuten Vaasan kaupungin kohdalla tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelman valmistelussa. Yhteys päätöksentekoon antaa osallistujien näkemyksille erityisen merkityksen, sillä kyse ei ole vain mielipiteiden ilmaisemisesta, vaan kansalaisen tiedollisesta panoksesta yhteiseen päätöksentekoon. Tämä suhde ei kuitenkaan ole täysin ongelmaton. Kansalaispaneelit rakentuvat oletukselle, että osallistujat kykenevät toimimaan edellä kuvatulla tavalla eli perustelemaan näkemyksiään, kuuntelemaan toisia ja arvioimaan tietoa kriittisesti. Todellisuudessa tällaiset valmiudet eivät jakaudu tasaisesti. Esimerkiksi pienituloisuus, koulutustausta tai kielitaito voivat vaikuttaa siihen, kuinka helppoa osallistuminen todellisuudessa on. Myös kokemukset syrjinnästä tai osattomuudesta voivat heikentää luottamusta omaan ääneen ja sen merkitykseen.

Tästä syntyy jännite ihanteen ja todellisuuden välille. Kansalaispaneeli pyrkii vahvistamaan kaikkien osallistujien episteemistä toimijuutta, mutta samalla se nojaa oletukseen, että tällainen toimijuus on jo lähtökohtaisesti riittävän vahvaa. Paneeli edellyttää tietynlaista toimijuutta, sillä ilman halua kuunnella, perustella ja oppia yhteinen puntarointi ei onnistu. Onkin mahdollista, että paneeli vahvistaa joidenkin osallistujien ääntä enemmän kuin toisten – erityisesti heidän, joilla on jo valmiiksi paremmat valmiudet osallistua keskusteluun.

Toisaalta juuri tässä piilee paneelien keskeinen mahdollisuus. Tarjoamalla rakenteen, joka tukee tasapuolista osallistumista, paneeli voi auttaa ylittämään monia episteemisen toimijuuden esteitä. Fasilitoinnilla pyritään varmistemaan, että kaikki saavat puheenvuoron, ja yhteisten pelisääntöjen tehtävänä on luoda turvallinen tila myös heille, jotka eivät muuten osallistuisi aktiivisesti. Tällöin kansalaispaneeli ei ainoastaan heijasta olemassa olevaa toimijuutta, vaan myös vahvistaa sitä – ja samalla demokratiaa.

Yhteenveto

Vaasan kansalaispaneelissa moniääninen satunnaisotokseen perustunut joukko vaasalaisia keskusteli maaliskuussa 2026 tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden teemasta. Keskustelut käytiin pienryhmissä verkkokeskusteluina ja kutakin pienryhmää ohjasi tehtävään koulutettu moderaattori. Keskustelijat saivat tasapuolisen tietopaketin tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden teemasta ennen keskusteluja tietopohjaisen keskustelun edistämiseksi. Osallistujat täyttivät kaksi kyselyä ennen pienryhmäkeskusteluja ja yhden kyselyn niiden jälkeen. Kyselyjen avulla voidaan kartoittaa osallistujien mielipiteiden kehitystä kansalaispaneeliin osallistumisen seurauksena. Järjestimme myös pienryhmäkeskustelujen jälkeen huhtikuussa yhteistilaisuuden, johon kaupunginvaltuuston jäsenillä ja kansalaispaneelin osallistujilla oli mahdollisuus osallistua ja jossa valtuutetut vastasivat osallistujien heille esittämiin kysymyksiin.

Mitä havaitsimme kyselyiden analyysin perusteella? Kun tarkastelimme osallistujien käsityksiä tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden tilasta Vaasassa, havaitsimme että osallistujat olivat verrattain tyytyväisiä sukupuolten tasa-arvon toteutumiseen Vaasassa, kun taas yhdenvertaiseen kohteluun oltiin hieman vähemmän tyytyväisiä. Kansalaispaneeliin osallistuminen ei vaikuttanut näihin käsityksiin.

Entä mitä osallistujat ajattelivat toimenpiteistä tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden parantamiseksi? **Kansalaispaneelin osallistujien mielipiteet muuttuivat keskustelujen seurauksena siten, että osallistujat haluaisivat kaupungin kouluttavan lisää kokemusasiantuntijoita tukemaan maahanmuuttajien kotoutumista ja että koulunkäynnin tukea keskitettäisiin kouluihin, joissa oppimistulokset ovat heikoimmat.**

Huoli maahanmuuttajien kototutumisesta ja koulujen eriytymisestä näkyi myös moderaattorien muistiinpanoissa keskustelujen teemoista. Tunnistimme moderaattorien koosteista kolme läpileikkaavaa teemaa, jotka liittyivät alueelliseen yhdenvertaisuuteen ja eriytymiseen, monikulttuurisuuteen ja -kielisyyteen, sekä taloudelliseen eriarvoisuuteen ja työllisyyteen. Keskustelussa korostui tarve vahvistaa alueellista yhdenvertaisuutta ja ehkäistä eriytymistä. Asuntopolitiikan osalta erityisesti kohtuuhintaisen asumisen lisääminen, asuntokannan monipuolistaminen sekä opiskelijoiden asumisen parantaminen nousivat esille.
Julkisen liikenteen merkitys alueellisen yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon edistämisen

välineenä nähtiin suurena. Toinen keskeinen teema liittyi monikulttuurisuuteen ja -kielisyyteen. Alueen monikielisyys, kielivaatimukset ja muut kielelliset haasteet nähtiin ongelmallisina yhdenvertaisuuden näkökulmasta. Yksi keskusteluja hallinnut teema oli taloudellinen eriarvoisuus ja työllisyyteen. Pienituloisten asukkaiden, kuten opiskelijoiden ja maahanmuuttajien, asema nousi esiin useissa keskusteluissa.

Keskusteluissa tuotiin esille myös ratkaisuja, jotka koskivat erityisesti yhdenvertaisuuden toteutumista. Koulutuksella ja opetuksella nähtiin tärkeä rooli syrjinnän ja rasismin vähentämisessä. Keskustelijat ajattelivat, että tietoisuuden lisäämisellä ja kulttuuritapahtumien avulla voidaan edistää syrjimättömyyttä. Myös erilaisia tukipalveluita, kuten kotoutumista edistävien palvelusetelien käyttämistä tai ruoka-avun laajentamista, ehdotettiin. Yhdistysten roolia pidettiin tärkeänä yhdenvertaisuuden edistämisessä ja kaupungilta toivottiin yhdistysten toiminnalle tukea.

Kansalaispaneelin osallistuminen muutti osallistujien käsitystä vaasalaisesta demokratiasta. **Osallistuminen kasvatti tyytyväisyyttä demokratian toimivuuteen Vaasassa**, mikä kertonee siitä, että kansalaiset arvostivat sitä, että kaupunki kuuntelee heidän mielipiteitään.

Osallistuminen kansalaispaneeliin myös kasvatti tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta koskevaa tietoa. Tietotason kasvu viittaa siihen, että keskustelu pienryhmissä oli tietoperusteista ja että tiedon kasvulla on ollut vaikutusta myös mielipiteiden muutoksiin.

Osallistujien vastaukset kysymyksiin, jotka koskivat keskusteluja pienryhmissä, viittaavat siihen, että osallistujat kokivat kansalaispaneelin pienryhmäkeskustelunsa sopivan moniäänisiksi ja kaikkiaan varsin onnistuneiksi. Yhteydenotoissa järjestäjiin on esitetty jonkin verran kysymyksiä kansalaispaneelin hyödyntämisestä. Osallistujat ovat olleet huolestuneita siitä, että tullaanhan kansalaispaneelin pienryhmäkeskusteluita ja niissä esitettyjä toimenpideehdotuksia varmuudella hyödyntämään päätöksenteossa Vaasassa. Tämä osoittaa keskusteluihin osallistuneiden välittävän siitä, että heidän osallistumisellaan on vaikutusta. Kaikkiaan havaintomme Vaasan kansalaispaneelista puhuvat sen puolesta, että osallistujat pitävät puntaroivien pienryhmäkeskusteluiden kaltaisia demokraattisia innovaatioita tärkeänä osana toimivaa ja demokraattista yhteiskuntaa. Kansalaisten suora osallistaminen päätöksentekoon on osa vahvaa demokratiaa.

Liite 1: Pienryhmissä muotoillut kysymykset

PIENRYHMIEN EHDOTTAMAT KYSYMYKSET KAUPUNGINVALTUUTETUILLE
Järjestäjät suosittelevat kysymykset alleviivattu. Suositellut kysymykset on valittu siksi, että tilaisuudessa ei esitettäisi melko saman tyyppisiä kysymyksiä useampaan kertaan.

Ryhmä 1: Maanantai 23.3. klo 9:30–12:30, moderaattorina Tuuli:
a) Millä periaatteella Vaasan kaupunki päättää palvelujen sijoittumisesta?
b) Miten varmistetaan, että eri asuinalueiden asukkaat voivat työskennellä ja käyttää palveluita julkisen liikenteen varassa?
c) Millaista yhteistyötä kaupunki tekee alueen yritysten ja oppilaitosten kanssa ulkomaalaistaustaisten työllistymisen suhteen?
d) Positiivisen segregaatiorahan kouluille on muualla todettu tuovan hyviä tuloksia. Mikä on Vaasan tilanne, ja ovatko valtuutetut sitoutuneita nostamaan segregaatiorahan osuutta niille kouluille, joiden asuinalueilla on työttömyyttä ja vähäosaisuutta?

Ryhmä 2: Maanantai 23.3. klo 17:00–20:00, moderaattorina Ellen:
a) Miten kaupunki voi varmistaa, ettei segregaatio lisäänny kaupungissa?
b) Miksi kaupunki ei pysty tarjoamaan tiloja vapaaehtoisperusteiseen ruokaavun tarjontaan? Voiko ruokaapua laajentaa niin, että lapsille ja nuorille tarjotaan ruokailumahdollisuus myös kesäisin?
c) Mitkä mahdollisuudet kaupungilla on vaikuttaa siihen, että ulkomailta tulevat opiskelijat saavat realistisen ja todellisen kuvan siitä, millaista Vaasassa on elää?
d) Mitä kaupunki ja korkeakoulut voivat tehdä opiskelijoiden asumisolojen parantamiseksi?

Group 3: Monday, March 23 at 17:00–20:00, moderator Risto:
a) How does Vaasa intend to alleviate the financial situation of low income people, especially in terms of equality between Finns and foreigners?
b) How are you planning to help people find jobs, especially those with a foreign background?
c) What improvements do you intend to make to the public bus system in Vaasa, in terms of price, routes, and timetables?

Grupp 4: Tisdag 24.3 kl. 17:00–20:00, moderator Robin:
a) Vad gör staden för att stöda barn och ungas möjligheter till fritidsintressen, och hur kunde utbudet och det ekonomiska stödet göras mera synligt?
b) Kan staden stöda mera med mathjälp för låginkomsttagare?
c) Hur kan staden uppmuntra invandrare att lära sig språk för att bättre integreras i samhället?

Grupp 5: Onsdag 25.3 kl. 9:30–12:30, moderator Robin:
a) Vilka framtida investeringar, byggnationer, infrastruktur eller kulturevenemang finns det som kan befrämja integrering och sociala kontaktnät i speciellt utsatta områden som till exempel Korsnäståget?
b) Hur kan Vasa stad stöda integreringen av befolkningen med utländsk bakgrund (invandrare, asylsökande, flyktingar och arbetsinvandrare) i syfte att uppfylla en långvarig/faktisk integrering som gäller hela familjen och tar i beaktande tidigare utbildning samt möjlighet till arbete, språk, och kulturell kännedom?

c) Finns det något sätt för Vasa stad och Vasek att sporra företagen att pröva på anonym rekry-tering?

Group 6: Wednesday, March 25 at 17:00–20:00, moderator Risto:
a) How is the city of Vaasa (and companies) ensuring that the language requirements are fair? It's unfair that low-educated jobs require more languages than high-educated jobs.
b) Why does it take so much time to see doctor? Is the city taking feedback from services on what the situation is?
c) What is city of Vaasa doing to integrate immigrants, in terms of services, housing, infra-structure, jobs?

Ryhmä 7: Torstai 26.3. klo 14:00–17:00, moderaattori Tuuli:
a) Miten anonyymi työnhaku on toiminut?
b) Miten varmistetaan, ettei kukaan jää palveluiden ulkopuolelle digitalisaation takia?
c) Voisiko kaupunki toimia maahanmuuttajien mentorikoordinaattorina eli koordinoida va-paaehtoisia avuksi maahanmuuttajille arjen pienissä kulttuurisissa asioissa?
d) Olisiko Vaasalla halua ja edellytyksiä pitkät perinteet kaksikielisenä kaupunkina ottaa tavoitteekseen tulla tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden mallikaupungiksi? Esimerkiksi juuri maahanmuuttaneiden kotoutumisen ja yhteiskuntaan sopeutumisen edistämisen avulla.

Grupp 8: Torsdag 26.3 kl. 17:00–20:00, moderator Ellen:
a) Finns det möjligheter för staden att implementera servicesedlar i arbetet för att både främja integration av barnfamiljer, och för att understöda långinkomsttagare (servicesedlarna kunde ha inkomstgräns)?
b) Hur beaktar staden jämställdhet och likabehandling i beslutsfattandet på en konkret nivå?
c) På vilket sätt kan stadens understöd av mathjälpen utvecklas långsiktigt?
d) Kan staden främja integrationen genom att nyttja rådgivningen för att integrera även mammor som annars hamnar utanför samhället?

Group 9: Thursday, March 26 at 17:00–20:00, moderator Risto:
a) What are the steps to prevent Vaasa from slipping into marginalization of vulnerable groups?
b) What does Vaasa plan to do to help immigrants that are waiting for Migri permits, but can not work or study while waiting, e.g. allow these people to work for fixed hours or study something?
c) What can Vaasa do to protect women and children suffering of domestic violence and sexual harassment?

Ryhmä 10: Perjantai 27.3. klo 9:30–12:30, moderaattori Ellen:
a) Miten puututte budjetoinnilla taloudellisen syrjäytymisen ehkäisemiseen?
b) Voiko kaupunki tukea yhdistystoimintaa, jotta pienituloisia työllistettäisiin ja ulkomaalais-taustaisten syrjäytymistä voisi ehkäistä?
c) Miten kaupunki aikoo tarttua asunnottomuusongelmaan?

Åbo Akademi
University

Tampereen yliopisto
Tampere University

Vaasan yliopisto
UNIVERSITY OF VAASA

thl

strateginen TUTKIMUS